

טרטרת הדורות

SHARSHERET HADOKOT

כתב עת לחקר שורשי המשפחה

ירושלים, ינואר 1995 החברה הגניאלוגית הישראלית כרך י' מס' 1

תוכן העניינים

עמ'	
	<u>החברה ופרסומיה</u>
1	דבר המערכת
1	פרסומי החברה ודמי החבר
2	ההרצאות הבאות
2	הודעות חשובות ומכתב למערכת
2	השתתפות בצער
	<u>בהמשך להרצאות ששמענו</u>
3	שמות ושינויי שמות בקרב בני ישראל מהודו - ד"ר שלום וייל
	תולדות וכתבי היד של הרופא הסופר, הרב והשד"ר הספרדי, סניור פרופסור חיים
6	ישראל מאיר מזרחי, ס"ט משושלת "הנרות המזרחיות הירושלמיות"
	- שמעון אפלטוני
	<u>שמות</u>
12	שם דו משמעותי - מטילדה טג'ר
	<u>משולחן העבודה של חברינו</u>
12	בנית עץ משפחתי לאומי - עופר דרורי
16	טיולי "שורשים" - מטילדה טג'ר
17	הרפתקאה לתוך ההסטוריה - אדוארד איזקס
18	בעיות לשוניות במחקר הגניאלוגי - ראובן נפתלי
	<u>מקורות מידע</u>
20	ספרי עזר לחקר הגניאלוגיה של יהודי גרמניה - אסתר רמון
22	<u>לקט ידיעות</u>
24	<u>התכתבות בחברה הגניאלוגית הישראלית - מטילדה טג'ר</u>
25	<u>מי מכיר ומי ידע</u>
26	<u>ספרים</u>
	<u>פרסומים של החברות הגניאלוגיות היהודיות</u>
28	בצרפתית - מטילדה טג'ר
XXIV	באנגלית - הרולד לואין

החברה ופרסומיה

דבר המערכת:

אנו גאים להגיש לכם את החוברת הראשונה של הכרך העשירי של "שרשרת הדורות". בחוברות הראשונות היו דפים בודדים בלבד שכללו בעיקר הודעות ומידע על פעילות החברה. חוברת מורחבת זו בעלת חזות נאה יותר יכולה להעיד על התפתחות של חברתנו במשך השנים. תמצאו בה מאמרים מדעיים מקיפים ודיווחים של חברינו על פעילותם בארצות שונות ובתחומים מגוונים. התפתחות זו התאפשרה הודות לגידול המתמיד של מספר חברינו ולמסירות של חברים רבים הפועלים לקידום החברה. כך אנו משתדלים להשיג את מטרתנו העיקרית - קידום המחקר הגניאלוגי בארץ ובעולם.

אנו קוראים לכל חברינו להמשיך לפעול לביסוס ההישגים ולהרחבתם.

יהויכין אילון, רות רגבי ואסתר רמון

הבטאון "שרשרת הדורות" מופיע שלוש פעמים בשנה בהוצאת החברה הגניאלוגית הישראלית. רחוב הרב עוזיאל 50, ירושלים 96424, טל: 02-424147. סימן הזיהוי הבינלאומי של העלון: ISSN 0792-5751.

פרסומי החברה

מחיר לחברים	מחיר רגיל	"שרשרת הדורות"
5 ש"ח	8 ש"ח	כל חוברת מכרכים א' - ב'
12 ש"ח	15 ש"ח	כל חוברת מכרכים ג' - ז'
15 ש"ח	20 ש"ח	כל חוברת מכרכים ח' - ט'
15 ש"ח	18 ש"ח	מפתח לכרכים א' - ז'
5 ש"ח	10 ש"ח	חוברת "תולדות ומעשים"
18 ש"ח	20 ש"ח	חוברת "לבית אבותם" 3-4
28 ש"ח	30 ש"ח	חוברת "לבית אבותם" 5-6

המעוניינים יפנו לספרן בעת פתיחת הספרייה או ישירות לראובן נפתלי בטלפון 04-345468, רח' יערות 5, חיפה 34787.

דמי החבר - לשנת תשנ"ו - 120 ש"ח. לתושבי חו"ל - \$40.

ההרצאות הבאות

יום ד', 24.1.96 - ד"ר שמעון רובינשטיין, מנהל הארכיון ההיסטורי ביד בן צבי, גלגולי משפחה - בעקבות משפחות גרינברג ורובינשטיין מרוסיה לרומניה, לטורקיה, למצרים ולארץ.

יום ד', 21.2.96 - מש' שאלתיאל, חקר המשפחה הלא צפוי.

יום ד', 20.3.96 - פרופ' מנשה הראל, על יהודי בוכרה וקשריהם לארץ ישראל.

יום ד', 17.4.96 - לן יודאיקין, קיבוץ כפר הנשיא, סיור בארצות הבלטיות לחיפוש שורשים.

ההרצאות מתקיימות בבניין "מבקשי דרך", שדרות ש"י עגנון 22, ירושלים בשעה 19:30. הספרייה פתוחה משעה 18:00.

הודעות חשובות

א. כל החברים אשר בידיהם עלונים, חוברות או ספרים מהספרייה מתבקשים להחזירם לספרייה בפגישה הקרובה.

ב. כל פניה לחברתנו ובה בקשה/שאלה על מידע גניאלוגי חייבת להיות מלווה בשלושה בולים בארץ (פניות ישראליות) ושלושה בולים בינלאומיים (פניות מחו"ל).

ג. כל בקשה מלא-חברים לפרסם שאילתא ב"שרשרת הדורות" כרוכה בתשלום: מחו"ל - \$5, בארץ - 15 ש"ח.

מכתב למערכת

גב' רמון הנכבדה,

הנני מצרפת בזה שיק בסך - 120 ש"ח לתשלום דמי החבר לשנה הקרובה. אמנם בגלל מרתק איני מצליחה להשתתף בהרצאות, אני נהנת מאד מהפירסום שלכם - "שרשרת הדורות". אני מאד מעונינת לקבל פרטים על כנסים המתקיימים בעולם בנושא הגניאלוגיה, ולא דווקא בגניאלוגיה יהודית. כל מידע בנושא יתקבל בברכה.

בכבוד רב,

רות שליף, סביון

תשובת המערכת

ברצון נפרסם מידע על כינוסים גניאלוגיים בעולם.

אנו אבלים על פטירתו של

חברנו שלום גולדשמידט ז"ל

שלום גילה עניין רב בגניאלוגיה ועזר לנו רבות בעבודה בחברתנו כגזבר וכרואה חשבון. הוא נולד בהמבורג ב-1916 ועלה ארצה ב-1935. הוא ניסה לחקור את משפחת גולדשמידט בהמבורג ואת משפחת ויגדורוביץ, משפחת אמו, שלפי המסורת במשפחה הם מצאצאי הבעל תני"א. תמחוננו לשמפחתו.

אנו משתתפים בצערה של העורכת של "אבותינו" ד"ר סליאן אמדור זק על מות אביה.

בהמשך להרצאות ששמענו

שמות ושינוי שמות בקרב בני ישראל מהודו ד"ר שלמה וייל

מתוך מאמר "שמות וזהות בקרב בני ישראל" Ethnic Groups כרך 1, מס' 3, 1977 עמ' 201-220.

בני ישראל: רקע

בני ישראל הם קבוצת יהודים מהודו אשר רובם עלו לישראל מאז 1948. הם מהווים אחת מקבוצות העולים המיוחדות ביותר, הן בגלל ייחודם התרבותי המתמשך בישראל והן בגלל ההיסטוריה שלהם בהודו.

בהתאם למסורת שלהם, נטרפה ספינתם ליד חוף קונקאן בהודו בשנת 175 לפני הספירה. רק שבעה גברים ושבע נשים ניצלו מהספינה הטובעת. הם נדדו לאורך החופים ולבסוף התיישבו בכפרים ועסקו במקצוע של כבישת שמן. הם נודעו כ- SHANWAR TELIS, כלומר אנשי השמן של שבת, כי בהיותם יהודים נמנעו מלעבוד בשבתות.

במשך דורות בני ישראל היו מנותקים מיהדות העולם. כאשר נתגלו לראשונה, ככל הנראה במאה השמונה עשרה, הם קיימו נוהג ברית מילה, שמרו על כשרות וקיימו חגים שונים, אם כי חלק ממנהגי היהדות שלהם היו זרים ליהדות העולם. הדבר גרם ליהודים שהגיעו להודו מעיראק במאה התשע עשרה להטיל ספק ביהדותם של בני ישראל, דבר שבא על פתרונו רק בישראל בהחלטת הרבנות הראשית והכנסת מ-1964.

עליית בני ישראל החלה אחרי הקמת המדינה ב-1948 ומתן עצמאות להודו שנה קודם לכן. כיום חיים בארץ למעלה מ-40,000 בני ישראל, ובהודו נשארו כ-5,000, בעיקר באזור בומביי. בארץ התיישבו בעיקר בעיירות פיתוח והריכוזים הגדולים נמצאים בדימונה, באר שבע, אשדוד ולוד.

בני ישראל הם ייחודיים בישראל הן בהופעתם והן בתרבותם. חלק מהנשים, ואף הנערות ילידות הארץ, לובשות סארי בהזדמנויות טקסיות חגיגיות. בני ישראל מבלים הרבה מזמנם הפנוי בפעילויות קבוצתיות, ביקורים הדדיים ומפגשים קהילתיים. נישואין נערכים לרוב בתוך הקבוצה, באירוע מפואר ובהשתתפות קהל רב.

שמות בקרב בני-ישראל בהודו

גם בשמות נבדלים בני ישראל מעדות אחרות בישראל על ידי בחירת שמות יחודיים המצביעים באופן אוטומטי על השתייכותם האתנית.

לכל אחד מבני ישראל לפחות שלושה שמות, אם כי לא כולם יהיו בשימוש מתמיד.

- (א) שם פרטי
- (ב) שם שני של האב, או בעל (עבור אשה)
- (ג) שם "קארי" (KAR) המיחס אותו לכפרו.

(א) השם הפרטי ניתן על ידי המשפחה בעת הלידה בטקס מיוחד. אצל בן מכריזים על השם בעת הברית כמקובל גם בעדות אחרות. במקרה של בת טקס מתן השם מתקיים בדרך כלל ביום הארבעה עשר אחרי הלידה, אם כי ייתכן מועד מאוחר יותר עד לטקס ההיטהרות ביום השמונים אחרי הלידה,

ואף למעלה מזה. לילד ניתן בדרך כלל שם של סב או סבתא, או קרוב משפחה שהלך לעולמו, ולפעמים גם על שם קרוב שעדיין בחיים. שמות מסורתיים מקובלים אצל בני ישראל הם שמות האבות, חלק משבטי ישראל ונביאים אהודים. הנפוצים בין שמות הגברים: יחזקאל, דניאל, בנימין, משה, שמואל ואליהו. בין הנשים שמות האמהות שרה, רבקה, לאה ורחל הם הנפוצים ביותר יש שמות תנכיים שנמנעו מלהשתמש בהם בגלל תדמית שלילית שבני ישראל מיחסים להם. בעבר השם יהודה לא היה מקובל בין גברים בגלל רצונם של בני ישראל להדגיש את מוצאים משבטי ישראל ולא מיהודה. השם אסתר לא מקובל אצל נשים היות ואסתר נישאה לנוכרי, ובני ישראל רצו להביע את סלידתם מנשואין עם גויים.

ב) **השם השני** בדרך כלל מתייחס לשם אב (PATRONYM) אצל הגבר, או מתייחס לשם הבעל (ANDRONYM) אצל האשה הנשואה, שלגביה שם הבעל מאשר את הכללת האשה אל תוך משפחת בעלה וקבלת הזכויות והחובות הנובעות מהנישואין.

השם השני אמנם שימש לזיהוי בהודו, אך לא היה מקובל כשם משפחה. למטרה זו שימש שם ה-"קאר" הנדון בקטע הבא, אולם כתוצאה מהמגע עם הבריטים בהודו ומאוחר יותר בעקבות העליה לישראל, החלו בני ישראל להשתמש בשם השני כשם משפחה. לעתים השתמשו בשם הסב כשם משפחה במקרה של שמות נפוצים לדוגמה דניאל או יחזקאל. כתוצאה מכך קורה שלאחים שמות משפחה שונים כאשר האחד בחר את שם הסב כשם משפחה, והשני בחר את שם האב.

ג) **שם "קאר"** - הקושר את האדם לכפר המוצא שלו כשם משפחה מסורתי. ידועים למעלה מ-100 שמות "קאר" המייצגים את הכפרים באזור החוף של קונקאן אתם היו בני ישראל קשורים מאז הגיעם להודו, כך שאם משפחה של בני ישראל חיה בכפר אשתמה הם נקראו אשתמקאר, ואם חיו בכפר רואה שם היה רואקאר.

בכפרים רבים המהויס שורש לשמות "קאר", יש עדות בולטת לקיומו של יישוב יהודי. בכפר פאן לדוגמה עדיין קיים בית כנסת של בני ישראל, ותפילות נערכות בו בימים נוראים. יש כפרים בהם אין כל עדות שהיה יישוב של בני ישראל, פרט לקיומו של שם ה-"קאר" של אותו כפר.

שמות "קאר" אינם משקפים מעמד חברתי כלשהו או יוקרה, עושר, השכלה או כל דירוג חברתי, אם כי יש שמות המעוררים אסוציאציה מסוימת עבור בני ישראל כתוצאה מאישיות, ארוע הסטורי או תאור תכונה. למשל דודקאר קשורים מסורתית במכירת חלב (דוד=חלב, בשפת מראטי) ולעומת זאת קילהקאר היו מפקדי מבצר בתקופה שקדמה לבריטים (קילה=מבצר, בשפת מראטי). שלוש משפחות יהודיות קיבלו מהשליטים המונגולים צו מלכותי (ומאוחר יותר מהשלטון המקומי) לשמש כ-"קאגייסי" (מנהיגי טקס) והן משפחות שאפורקאר, ראג'פוקאר וגיראדקאר. משפחות אלה היו אחראיות להנהגה הדתית של הקהילה בעבר.

(משפחת קהימקאר מהכפר קהים נחשבת למשכילה כתוצאה מהמוניטין של מתבר ספר המקורות של בני ישראל, שהיה מייסד בית הספר על שם סיר אלי כדורי בבומביי. משפחת סאטמאקאר נחשבה לעשירה בגלל מעמדה כסוכנת אניות בנמל בומביי).

שמות "קאר" משמשים לשתי מטרות. מצד אחד מראים את השוני בין בני ישראל לבין קהילות יהודיות אחרות. מצד שני שמות "קאר" נותנים ייחוד לכל אחד, במקום שבו השם הפרטי והשם השני נותנים מידע מועט על זהותו. אם לדוגמה שם האיש אברהם בנימין, יכולים להיות רבים בשם זה. הוספת שם ה-"קאר" מזהה אותו כאברהם בנימין מסוים. העובדה שקיימים למעלה ממאה שמות "קאר" מונעים את הסבירות של כפילות השם או שיבוש בזהות.

בני ישראל לא תמיד מציגים קשר גניאלוגי בין בעלי אותו שם "קאר", ושניים המשתייכים לאותו שם "קאר" אינם פונים זה אל זה במושגי קירבת משפחה, כל עוד לא יכולים להצביע על קירבה כזו. למרות זה, קיים קשר משפחתי רופף בין בעלי אותו שם "קאר" והם יטענו כי "הם חייבים להיות קרובים בצורה כלשהי".

הקשר המשפחתי המלאכותי בין בני ישראל בעלי אותו שם "קאר" שאינם יכולים להראות קשר גניאלוגי ממשי, חשיבותו בישראל מצומצמת, ובא לידי ביטוי במצבים חברתיים מעטים. דוגמה לכך במקרה של פטירת אדם שאין לו משפחה, יאמר קדיש על ידי אדם בעל אותו שם "קאר". במקרה שאין במקום אדם בעל אותו שם "קאר", יאמר הקדיש על ידי בן משפחת נוגאובקאר, שהוא בן הכפר הראשון אליו הגיעו בני ישראל לפי המסורת כשספינתם נטרפה בים ליד חופי הודו בשנת 175 לפה"ס.

שינוי בשמות בקרב בני - ישראל בהודו ובישראל

למרות שלפי המסורת בני ישראל רואים את מועד הגעתם להודו בשנת 175 לפה"ס, המקורות הכתובים הראשונים על בני ישראל הם מהמאה השמונה עשרה בלבד. במסמכים מתקופה זו מוזכרים גברים ונשים בני ישראל עם שמות פרטיים הינדים. ההנחה של בני ישראל היא כי שמות תנכיים קדמו לשמות הינדים ושימשו בעת טקסים וארועים דתיים.

אחרי הגעת הבריטים לבומביי ב- 1661 הגיעה השפעתם גם לכפרי קונקאן בהם חיו בני ישראל. הראשון מבני ישראל שהתגייר לצבא הבריטי נרשם בשנת 1760, ואחריו רבים אחרים אשר הצטיינו ביחידות המקומיות. בני ישראל החלו לעבור מהכפרים לעיר בומביי בה הובטח תופש דת על ידי הבריטים. בית הכנסת "שער רחמים" שנוסד בבומביי ב- 1796 מעיד על כך שבאותה השנה כבר היתה קהילה של בני ישראל בעיר.

תקופה זו של שינוי חברתי היתה מלווה שנוי מהיר של שמות, כאשר מספר גדל והולך של בני ישראל שלטו באנגליה, למדו בבתי ספר בריטיים ובמוסדות להשכלה גבוהה, והזדהו עם השליטים הבריטיים. עד המאה העשרים, והפסקת השלטון הבריטי בהודו ב- 1947, כמעט כל בני ישראל שינו את שמם הפרטי למקביל הבריטי של שמם הקודם, "EZEKIEL" במקום "ABRAHAM, HASSAJI" במקום "ABAJI" ואחדים אף קראו לעצמם בשמות פרטיים בריטים כגון סופי, פלורה או ג'ורג'. את שם ה-"קאר" חלקם שינו לצליל בריטי כגון ואלטר במקום ואלוואטקאר או אשתון במקום אשתאמקאר, אחרים קראו לעצמם בתברה הכללית בשם משפחה תנכי כגון אפרים דניאל או ראובן חנוך. פתרון נוסף מצאו חלקם על ידי הפיכת סדר השם, כך שאדם בשם משה דוד אשטוקאר יהיה מוכר בשם א.מ.דוד.

עם סיום השלטון הבריטי בהודו השתלבה ההמנעות משימוש בשמות "קאר" מחוץ לעולמם של בני ישראל עם החינוך החילוני ועם עיסוקיהם היוקרתיים. לא רק שרבים מבני ישראל נכנסו למקצועות הצוארון הלבן והיו מוכרים בשמות שאינם שמות "קאר", אלא שמיעוט משמעותי הצטיינו במקצועות כמו עורכי דין, רופאים ומורים. ראש עיריית בומביי שנבחר ב- 6 באפריל 1937 היה מבני ישראל, ממשפחה פעילה מאד בקהילה. הוא היה ידוע ברבים פשוט בשם דר' א. מוזס. אך הויתור על שמות "קאר" אפילו אצל אנשי ציבור היה יחסי, והתנכרות מוחלטת היתה נחלת יחידים בלבד, אשר ניתקו כל קשר עם קהילתם.

כאן בישראל ניתן להבחין בשלושה כיוונים עיקריים בתחום שינוי שמות של בני ישראל. הראשון הוא החלפת שמות פרטיים תנכיים בשמות פרטיים ישראלים, השני החלפת שמות ה"קאר" בשמות משפחה תנכיים, והשלישי העיברות של שמות ה"קאר" (לדוגמה שפרוקאר לסופר). יחד עם זאת בתוך גבולות העדה בני ישראל ממשיכים להזדהות ע"י שם ה"קאר" שלהם וכדי לקבל עליה לתורה בתוך בית הכנסת ההודי חייבים לדעת שם המוצא (שם ה"קאר") של האדם. השינויים החיצוניים קשורים ברצון פנימי להזדהות כישראלים ובלחץ חיצוני לנהוג כמו כולם. שינוי שם הוא אחת הדרכים הקלות ביותר להפגין נאמנות לאומית ומראה הצטרפות מיידית לסדר שונה מבלי שהדבר מחייב קרע של ממש עם המסורת.

*ברצוני להודות לחברה הגניאלוגית הישראלית אשר הזמינה אותי להרצאות בפניהם בנושא שמות בקרב בני ישראל ב- 28 ליולי 1995 (לי תמוז תשנ"ה) ולעו"ד יהוכין אילון אשר עמל לתרגם חלקים ממאמרי לשפה העברית. (ראה גם מאמרו של חברנו יצחק סנקר "מסע לשורשי משפחתו מבני ישראל-הודו" שרשרת הדורות 9/2).

תולדות וכתבי היד של הרופא הסופר, הרב והשד"ר הספרדי,
סניור פרופסור חיים ישראל מאיר מזרחי, ס"ט
משושלת "הנרות המזרחיות הירושלמיות"

שמעון אפלטוני

דרכי במחקר

דמותו של סניור חיים בן המאה ה-19, סבו של אבי המנוח, וכתבי ידו, הם שריתקו אותי והובילו אותי בהדרגה לשקוע במחקר מורכב ומסועף, עשיר בחומר, באופן שבתקופות מסוימות השתלט על יתר עיסוקי. כבר בילדותי התוודעתי אל מציאותם של כתבי היד שאבי סיפר לי אודותם ואודות אביו וסבו, בציינו בגאווה שאביו היה רופא בדרגת גנרל בפרס, וסבו, סניור חיים, רופא גדול, שעמד פעם עם ילדיו בראש משלחת רפואית בת 600 איש, שיצאה מפרס לרפא מגפה בארץ סמוכה... אך רק ב-1984, אחרי שהות של 10 שנים בארצות עולם שונות, התחלתי לחקור בכתבי היד ולהתעניין בשורשי המשפחה. בעזרת אבי למדתי לקרוא בכתב הספרדי (רש"י) וניסיתי להבין את הכתוב בערבית-יהודית, ואת החומר הרב שבלאדינו. משהות קצרה במקסיקו ידעתי מעט ספרדית. מצאתי בספרים הקדשות בהם מציין סניור חיים את מוצאו המשפחתי ויחוסו. מציונים ותאריכים בכתבי יד שונים למדתי את תולדות חיי, הארצות בהן חי ונדד, את מעמדו וגודל אישיותו, ידיעותיו, עולמו הרוחני והדתי, תחושת שייכותו לשושלת המשפחתית המיוחסת, אהבתו ליהדות ולציון, וגאוותו הלאומית. לימודי ב-"בית יעקב" בשחר ילדותי היו לי רקע עזר. מפי אבי ואימי דליתי פרטים על סיפור חייו של ס' חיים כפי שנשתמרו במשפחה, על גורלו, וגורל סבי שמעון. אבי עזר לי רבות במיטב ידיעותיו והעמיד לרשותי את הכתבים. מעיון בכרסות ספריות גיליתי ספרים שכתבו אבות אבותיו של סניור חיים בירושלים, ויצאו לאור, וכתבי יד נוספים של סניור חיים בספריות בארץ ובעולם. בניתי בהדרגה עץ משפחה בן עשרה דורות, החל משנת ת"ד - 1644, תאריך הצוואה של הראשון הידוע לי בשושלת - רבי ברוך מזרחי. ממכתבים שמצאתי בין הכתבים התברר לי כי בני משפחת יצחק נבון, הנשיא החמישי של מדינת ישראל, הם ניני אחותו של סניור חיים, שרה מזרחי, שנישאה לרב רחמים נבון. גם התוודעתי אל בני משפחת שמואל שמיר - מזרחי, בהמלצת פרופ' מאיר בניהו. המפגש היה מרגש. הגברת היקרה מזל ליננברג-נבון, גילתה לי יחס אוהד וחם, ועזרה לי בצעדי הראשונים בלימוד הלאדינו, ובמשך הזמן, למדתי לקרוא בשטף בכתב היד הגדול של סניור חיים "ציץ רפואה" שבלאדינו, ספר רב כמות, העוסק בחכמת הרפואה ותולדותיה ומרכיביה.

תיעדתי את מחקרי בכתב ובצילומי מסמכים רבים. כתיבתו של סניור חיים התפרשה על פני חמישים שנה ויותר. כשהראיתי לאבי את ציור דמותו של סניור חיים מ-1845, רכוב על סוסו בלבוש שרד, משער "ציץ רפואה", שאל בהתפעלות: "מאיפה אתה מוצא את הדברים האלה?". אימי היתה שותפה פעילה בתהליך התפתחותי במחקר ותרמה לי רבות בחריפותה וידיעותיה, זיכרונה ההיסטורי, ועצותיה הטובות. מפי הורי שאבתי חומר מרתק על הווי הקהילה בערי מוצאם ועל תולדות המשפחה. ניסיוני בכתבה משחר נעורי, והיותי בוגר לימודי ספרות עברית, תרמו ליכולתי לתעד בכתב חומר.

חקר השורשים וכתבי היד יצר מהפך בהווייתי; התחלתי להתעניין ולהתעדכן בספרות ההגות היהודית, ספרות חסידית, פיוט, חוכמה ומוסר. סקרנותי ותחושת הקשר לעיר מולדתי בגולה ולהווי היהודי הישן גברה בי באופן רגשי, וגם להווי של ירושלים העתיקה ולדמויותיה. חיפשתי את קברות אבותי בהר הזיתים, אך ללא הצלחה. ימים אחדים לאחר הרצאתי אודותם לאגודה הלכתי לחפשם שוב, ולמרבה ההתרגשות, מצאתי את קברו של הראשון לציון משה מזרחי ז"ל ורעייתו, ואת קבר אביו של סניור חיים, הרב רחמים-פנחס מזרחי ושל רעייתו לונא, לא הרחק מקבר הרב המנוח חיים בן-עטר. במהלך מחקרי עמדו לפני לעתים קושיות שנפתרו רק אחרי שנים, לפעמים תוך גילויים פתאומיים, מפתיעים ומפעמיים. למשל - בגילוי קבר אביו של סניור חיים נתברר לי מנין שמה של בתו לונא, אותה הוא קרא על שם אימו, הקבורה לצד אביו, שעל קברה רשום-"לונא די מזרחי".

במשך הדורות היו בני שושלת "הנרות המזרחיות" ראשי בתי הכנסת של יוחנן בן זכאי שבעיר העתיקה, במיוחד של "האיסטמבוליס", סופריו וחזניו. אתחיל לספר בקצרה על הדמויות הבולטות בשושלת, וביתר פירוט - על סניור חיים מזרחי, לאור פועלו, בלווי עץ - משפחה ומספר איורים והקדשות מתוך כתבי ידו.

אישי שושלת "הנרות המזרחיות הירושלמיות"

ר' ברוך מזרחי

הוריש צוואה משנת ת"ד - 1644 בה הוא מצווה שלא למכור את ביתו שבעיר העתיקה בירושלים עד לבוא המשיח, כדי שעם תחיית המתים, ישוב הוא להתגורר בו. את הבית התיר להעמיד לרשות תלמידי חכמים ללמוד בו. צוואתו זו מופיעה בספר "פרי הארץ" ח"ג, לרבי ישראל מאיר מזרחי, (אחד משני "הנרות המזרחיות"), אחי הרב משה מזרחי הראשון לציון ובספר "ניצוצות גאולה" להימן הירושלמי (1949).

ר' אברהם בן ברוך מזרחי

"שוחט מומחה ודיין בעיר הקודש ירושלים" ככתוב בשער ספרו, מחבר ספר "זיכרון לבני ישראל", דיני שחיטה וכשרות, נדפס באמסטרדם בשנת תנ"ז- 1697.

ר' יוסף מזרחי

אביהם של "הנרות המזרחיות". חכם ירושלמי, שפטירתו מוזכרת בשער ספר "זיכרון לבני ישראל" שלאביו אברהם. שם מציין המוציא לאור, שאת מקום אביהם יוסף, תפסו שני בניו הגאונים הצעירים-משה חיים נסים מזרחי וישראל מאיר מזרחי. מתאריך ציונה של הערה זו, ותאריך פטירת השניים אחר כך, למדתי כי האריכו ימים והגיעו לשיבה טובה.

ר' משה חיים נסים מזרחי - "הראשון לציון" ראש רבני ירושלים זצ"ל

מופיע כראשון בחוברת "ראשון לראש" מאת מ. ל. א. כ. ג. גאון-ארץ, ראשי רבני עדת הספרדים בירושלים, מנוחתם על הר הזיתים... לפנחס גרייבסקי, תרפ"ח. היה אחד משני האחים הגאונים שכוננו "הנרות המזרחיות הירושלמיות". מחבר ספר שו"ת "אדמת קודש", ב' חלקים, שנדפס בסלונקי ובקושטא. כתוב עברית וכולל קטעים פזורים בלאדינו. בשנותיו האחרונות הוכתר כ"ראשון לציון" בבית הכנסת יוחנן בן - זכאי בעיר העתיקה בירושלים. לאחר חמש שנות כהונה נפטר בשיבה בשנת תק"ט 1749. נטמן בהר הזיתים. שם מצבתו עם דברי הלל וקינה. נתפרסם בחסידותו וענותו, ככתוב בהקדמה לספרו: "הרב ענו כמשה, דומה למלאך ה', בימיו שלום ואמת". לא יצא מעולם מתחום ארץ ישראל, אלא עשה כל ימיו בתפילה. בימים הנוראים התפלל כשליח ציבור לפני התיבה. עסק בהוראה כראש ישיבת "בית יעקב פירארה", שם למדו גם הרב חיד"א ז"ל, וישראל מאיר-מזרחי, אהיו.

מהיותו יקר ונכבד כראש מתא וריש מתיבתא (ראש הקהילה וראש הישיבה) כדי לקבל כופר, נאסר לא אחת בידי השלטונות וישב כלאו בכבלים, ככתוב בהקדמתו לספרו, עד שהקהילה שילמה עבורו דמי כופר ושחררה אותו. שמו וידענותו הגיעו למרחקים, ואף אצל החכם באשי בקושטא ובית מדרשו נחשב כפוסק גדול. בהקדשות שונות בשערי כתביו של סניור חיים הוא מציין בהדגשה את יחוסו כ- "נין ונכד לרב אדמת קודש, התנא הגאון, ריש מתא וריש מתיבתא, משה מזרחי ז"ל...".

רבי פנחס יוסף מזרחי

בן הרב משה מזרחי ז"ל. כתב הסכמה לספרו של אביו "אדמת קודש". אין בידי פרטים רבים אודותיו לבד מכך שהיה תלמיד חכם למדן.

רבי ישראל מאיר מזרחי

אחי הרב משה מזרחי ז"ל, השני מבין "הנרות המזרחיות", נתפרסם בגאונותו. חיבר ספר שו"ת ידוע "פרי הארץ", ג' חלקים, שהשלישי הוצא לאור רק שנים רבות לאחר פטירתו על ידי אחד מצאצאיו. בספר מופיעה צוואת הרב ברוך מזרחי ז"ל, משנת ת"ד. היה כמעט בן גילו של אחיו משה, ונפטר מעט אחריו (אחרי 1749). שלא כאחיו, הרבה לנסוע בעולם. היה שדי"ר בטורקיה וארצות שונות, ויסד בשנת תע"ד 1714 אגודה למופת לעזרה הדדית בקורפו, עת חנה שם. שמו מופיע בספרי ההיסטוריה גם כדמות אגדית. מצבתו בהר הזיתים.

ר' רחמים פנחס מזרחי המכונה בכור, ז"ל

אביו של סניור חיים מזרחי. היה ראש וסופר ישיבת "בית יעקב פירארה", ככתוב אצל פרומקין. חתם על תקנות ושטרות חשובים. מתואר בשער "ספר ליקוטים" - אור חיים" לסניור חיים משנת תרל"ב, 1872, כ- "רבין חסידא, הרב המופלא, ניזבי ספרא, רבא בישראל, החסיד הקדוש, הדיין המצויין, ריש מתא וריש מתיבתא...", וכך גם כתוב על מצבתו בהר הזיתים, משנת תר"י 1850, עליה מצויין עוד - שהיה משכים לבית המדרש ומאחר צאת מבית הכנסת בערב... במפקדי מונטיפיורי מצוין שהוא "יותר משישה דורות בירושלים", דבר המצביע על כך שהיו אישים נוספים בשושלת לפני ר' ברוך מזרחי הנזכר. רעייתו "לונא די מזרחי", טמונה לצידו.

דוקטור - פרופסור סניור חיים ישראל מאיר מזרחי ז"ל

סניור חיים ישראל מאיר מזרחי הירושלמי ס"ט, כפי שנהג לתתו, היה כירורג, רוקח, כימאי, בוטניקאי, סופר רפואה, חוקר, פילוסוף ומקובל, פייטן ונעים זמירות, אנטולוגיסט של פיוט, הגות יהודית והיסטוריון יהודי, רב ומנהיג, בן ירושלים, (כפי שמדגיש בגאוה בשער ספר "ציץ רפואה" ומקומות אחרים - "הצעיר וזעיר מכל בני עירי ירושלים"). נולד בשנת 1800 לערך או לפני, ונפטר בתרל"ט - 1879 בעיר אורמיה שבאיראן, (אז ארביזאן הפרסית, איזור דובר תורקית).

בשמו של סניור חיים כלולים שמות שני האחים הגאונים "הנרות המזרחיות" - חיים וישראל מאיר. מאבות אבותיו. בנו שמעון כותב בהקדשה לספר אביו "אור חיים" בשער, על יחס אביו: "משפחה רמה בירושלים, נין ונכד לגאון התנא משה מזרחי...". וסניור חיים, כותב בסיום חלק א' של "ציץ רפואה" בגעגועים: "שושלת היחס והקדושה, אבן הראשה, הוא יעלני לארץ הקדושה...".

במפקדו על יהודי ארץ ישראל בתחילת המאה ה-19 מציין מונטיפיורי את סניור חיים הצעיר כלמדן החי בדוחק, ושהוא "מזרע קודש הנרות המזרחיות". ניתן לשער שלמד בילדותו ונעוריו בישיבת אביו. בצעירותו נסע לפאדובה, מרכז הסטורי של רופאים-משוררים יהודים, ללמוד רפואה ופילוסופיה ולהשתלם עוד בלימודי קודש. שם כתב את ספרו הראשון בשנת תקפ"ד 1824, כמצוין בשער "כתבגאותו בילדותי בעיר פאדובה". חזר לירושלים ובה כתב בתר"ה 1845, את גירסתו הראשונה של "ציץ רפואה" שבלאדינו, ספר מקיף על חוכמת הרפואה, תולדותיה ומרכיביה, אנטומיה וחכמת הניתוח, כולל סקירה על כל המחלות (גם נפשיות), כ-1500 נוסחות טיפול, ופילוסופיה. בספר ריכז חומר מספרים רבים, ושילב את ניסיונו הארוך שלו-כרופא. כפי שהוא מציין בהקדמתו - כתב אותו כספר לימוד ומדריך לרופאי טורקיה היהודיים, עם מושגים בלטינית, כדי שיוכלו להתמודד בכבוד עם רופאים לא יהודים מתנשאים. זו גולת הכותרת של כתיבתו. וטרם נדפס.

לאחר מכן נדד סניור חיים בארצות שונות כרופא צבאי רם דרג, וכפי הנראה היה ברבות הזמן הרופא העותומני הראשי, כפי שכותב בנו שמעון בפרסית בשער ספר דת, ליד תאריך פטירת אביו: "ביום... נפטר אדוני-אבי, עטרת ראשי, "חכים באשי" (הרופא הראשי), סניור חיים מזרחי...". שימש כרב - שד"ר וכנראה גם כפוסק ודיין. בילה שנים ארוכות בבגדאד וכרקוק שבעיראק, וכנראה גם זמן ממושך בסלוניקי שם שימש לפי מה ששמע אבי במסורה, כראש שירותי הבריאות של יוון. חזר לתקופות לירושלים, ובשנת - 1860 לערך, נסע לאורמיה שבפרס, אח"כ חי שנים בעיראק, חזר לאורמיה, להשתקע, שם כנראה כתב בערוב ימיו את הנוסח המורחב של "ציץ רפואה". (גי' חלקים, בשני כרכים כ-800 עמודים). הכרך הראשון נשמר במשפחה ואת השני מצאתי בספריה בארץ).

סניור חיים מזרחי כתב בעיקר בלאדינו, ערבית יהודית ועברית, וכן, פיוטים בטורקית. הוא גם רשם בספריו מפתחות ומושגים בפרסית, איטלקית, יוונית ולטינית. העתיק וגם קיצר ועיבד ספרי רפואה של הקדמונים, קיטלג חומר רב ורשם הרבה מניסיונו, תוך שהרקע היהודי התלמודי נשקף בכתיבתו. כמו כן אסף בכתב יפה כמויות עצומות של פיוטים והגות יהודית. בין היתר, צייר בצבעים מרהיבים שירים, בתוך צורות מזרחיות ויהודיות - "ספר פזמונים ירושלים", עבודת אמנות קליגרפית מרשימה. במיוחד בולט כתב יד רב - כמות שלו - על תולדות משיחיות השקר, האנטישמיות, ופולמוסים עם הנצרות. כתבי יד אלה שבפיוט והגות, שם מחברם אינו מופיע בהם.

מעמדו כמלומד גדול, תלמודן וקבליסט, בולט מהעובדה שהוקדשו לו גם כתבי יד כשי מחכמים אחרים. ביניהם כתב יד רב איכות וכמות, בשם "בית ועד לחכמים", המכיל פרושים קבליים על מאמרי חז"ל, כתוב בכתב יפה להפליא, משנת תרי"ח - 1858, מאת מלומד גדול מילודי פינסק שהשתקע בירושלים, ונשלח ככתוב בשער: "מנחה היא שלוחה מע"ק ירושלים למעלת החכם השד"ר, נעים זמירות, נשיא ישראל, הרופא המובהק, זר"ק, כמה"ר חיים מזרחי, תושב עי"ת בבל רבתי".

במשך השנים היה סניור חיים לאיש אמיד ובעל נכסים. כפי הנראה סבל בערוב ימיו מרדיפות. בצוואתו שבאחד מכתביו ציוה לילדיו לעזוב את פרס, עם עצמותיו, ולקברו "עם קדושים", כנראה התכוון להר הזיתים. הוא נפטר בחטף בתרל"ט - 1879, באורמיה. מותו הביא אבל כבד על העיר וסביבותיה. אודותיו עברו גם אגדות מדור לדור, בנוסח סיפורי צדיקים. מקום קבורתו אינו ידוע עדיין.

בנוסף לסבי שמעון היו שני ילדיו האחרים: יצחק רחמים-פנחס ולווא (קמאר), רופאים מנתחים בעלי שם עולמי. חלק ניכר מכתביו כתב עבור ילדיו, כספרי מדע לשימושם, בכוונה להעניק להם ידע ברמה בינלאומית שיאפשר להם לנצח בויכוחים עם רופאים לא יהודיים. ב"ציץ רפואה" הוא גם מצטט נוסחות טיפול מפי בניו. שלושת אחיו של סניור חיים: זון שלמה, משה-יהודה ושמואל נחמיה-יצחק פרסיאדו, היו חכמים ירושלמים ידועים, סופרים ורופאים מוסמכים, שגם אותם מצטט סניור חיים ב"ציץ רפואה" בלשון - "דיסן לוס דוטוריים פרופיסורס..." (אומרים הרופאים הפרופסורים...). דבר המצביע על כך שהיו מלומדים ידועים ברפואה, ומפריך קביעות בספרי היסטוריה - שבאמצע המאה ה-19 לא היו עדיין רופאים בירושלים. נראה לי שחוקרים מערביים התעלמו בכך מקיומם של מלומדים ספרדיים בעלי שיעור קומה מבני העיר. (משה יהודה, אחיו של סניור חיים, היה גם סופר-כתבן ידוע, והוא אשר כתב כנראה את מפקדיו של משה מונטיפיורי היפים, על יהודי ארץ ישראל).

ספריו של סניור חיים ברפואה הידועים לי, בנוסף ל"ציץ רפואה" הנזכר, הם:
"ספר רפואות - עץ חיים" (בגדאד, תר"ז - 1857). ספר מקיף בו פרקי רפואה נבחרים, בעברית וערבית.
"ספר ליקוטים - אור חיים" (כרקוק, עיראק, תרל"ב - 1832). מאמרים ברפואה בלאדינו, וכן בערבית ועברית.

"ספר יסוד החיים - ספר הנוסחות", (כרקוק, מזמנו של "אור חיים"). לקסיקון רפואי ומרקחות, בערבית.
"ספר מדע רפואות העולם" - כתב יד גדול הכולל העתקות של חמישה ספרי רפואה חשובים בעברית: ספר רפואות אלישע היווני, שביילי אמונה - לרב אלדבי, אוצר החיים לרופא הרב יעקב צהלון (אותו קיצר ועיבד ס' חיים), פרקי אבוקרט (היפוקרטס), ו- פרקי משה - לרמב"ם.
ספר - "קיצורי גאלינוס" - בערבית יהודית.
וכן, העתקות יפות של ה"קנון" ו"ספר הסמים" - לאיבן סינא, ובהן חתימות שלו ושל בניו.

סבי, ד"ר שמעון אפלטון מזרחי ז"ל,

סבי שמעון, שחתם גם כ- ד"ר סימון, נולד בירושלים בערך ב-1860. היה רופא מנתח רב מוניטין. בגיל 42 קיבל דרגת אלוף, עם תעודה מלכותית, מיורש העצר הפרסי, שהתארח בביתו במהבאד, (בירת אזארביז'אן הפרסית, עיר מולדתו), עם פמלייתו, ונתן לו גם שי מדי שרד עם דרגות זהב, חרב מפוארת וסוס אציל, כשי והוקרה על שרותיו לכלל כרופא. הוא נהג לצאת למשך ימי השבוע במרכבת שרד עם מלווים, לטפל בחולים בסביבה ובמרחקים ושב הביתה מדי שבת. בין המקומיים נקרא הוא "אגא שמעון" כתואר כבוד. מסופר כי היה איש גבה קומה וחסון, יפה-תואר, חייכן וטמפרמנטלי. היה דתי ותלמיד חכם, שלט בשפות והתמחה באסטרוולוגיה. כיוון שהתבלט כחריף וכרופא מוכשר מנעוריו, קרא לו אביו - "אפלטון", מתוך הערכה לאפלטון כפילוסוף וכאבי חוכמת הרפואה, ומאז הפך השם לשם משפחה.
לסבי היו שישה בנים וארבע בנות. כל הבנים נפטרו בילדותם, להוציא אבי המנחם, שהמשיך את השושלת.
סבי שמעון נפטר במהבאד בשנת תרע"ג - 1913, בגיל 52, באופן פתאומי. סמוך למותו ציווה על אשתו רבקה לשמור היטב על כתבי היד של אביו חיים, כדי שהבן שלמה, הוא אבי, יעיין בס' עת יגדל, וידע את ייחוסו. מיתתו המוקדמת היתה אבדה גדולה לכל.

סבתי המנוחה רבקה אפלטון (בטורקית - רוקיה) היתה רופאת נשים ועיניים ורוקחת מפורסמת באירן. לאחר פטירת בעלה שימשה כרופאה, קרוב ל- 40 שנה עד לפטירתה בשנת 1949 במהבאד, למרות שלא עברה לימודים פורמאליים, כנראה בזכות ידע שרכשה מבעלה. טיפלה בחולים רבים, בעיקר חולי עיניים, עור, אָמין, ובעקרות. שמה יצא לתהילה בכל רחבי הארץ. תושבי המקום כינוה לאות כבוד "רבקה האנס". בין היתר גאלה מעקרות את אשתו של קאזי, ראש הרפובליקה הסוציאליסטית החדשה של אזארביז'אן הפרסית בימי מלחמת העולם השנייה, לאחר 13 שנות עקרות, והיתה מבאי ביתו. עקב השתדלותה ביטל את חובת הגיוס לצבא שהטיל על בחורים יהודיים. היתה רבת הצלחה בטיפולים וריפאה בחולי עגבת חשוכי מרפא רבים. כל השנים שמרה על כתבי היד.

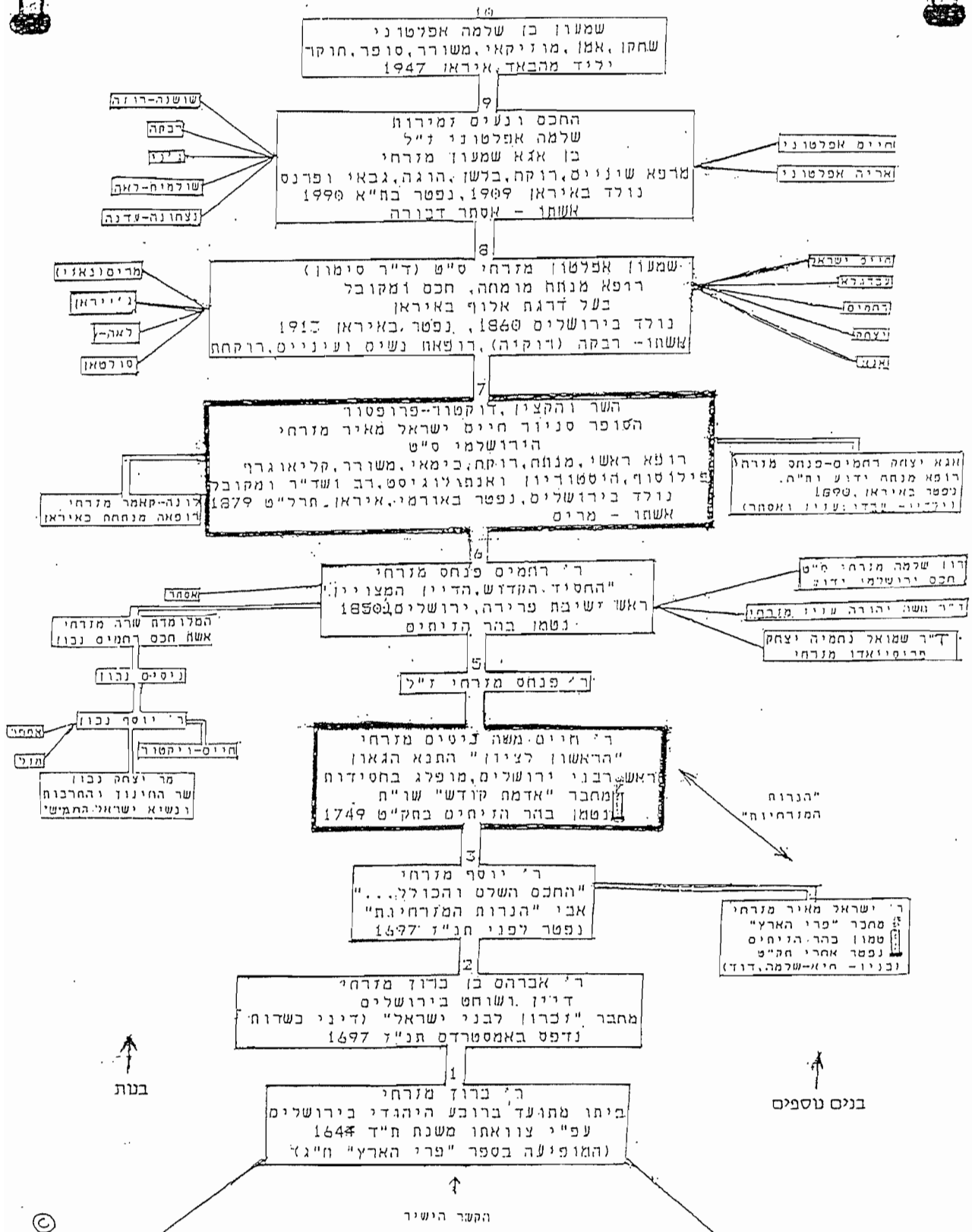
אבי שלמה אפלטוני ז"ל

נולד במהבאד, ב- 1909. למד רפואת שיניים בטברזי וקיבל את הסמכתו בטהרן בגיל 24. אותה עת למד גם צילום ונגינה כתחביב, והוציא לאור מספר תקליטי זמר בפרסית. בנעוריו השתלס גם בלימודי איסלאם. קיבל הינוד יהודי מפותח. בגיל 17 כתב בין היתר מילון עברית-ארמית חדשה מרשים ביופיו. אתר כך גם תרגם פיוטים וברכות חשובות לארמית חדשה:
בשרותו הצבאי, היה האח הראשי והרוקח של בית החולים הצבאי באורמיה, עיר מולדתה של אימי אסתר - דבורה בת ר' ניסים קאלימי תכמוב ז"ל, רב-חזן ואב"ד של ק"ק אורמיה, מוהל מומחה וצורף אומן, אותה נשא לאישה בשנת 1940. בבית רב המידות שבנה סבי במהבאד ניהל אבי מרפאת שיניים מתקדמת במקביל למרפאה שניהלה אמו וכן עזר על ידה בעבודתה.
במהבאד היה אבי איש אמיד מפרנסי הקהילה, ודובר. היה מקובל מאוד בחברה הלא יהודית ומקורב למוסדות ולחוגי השלטון, הרבה בהשתדלות למען הקהילה. הקים בעיר בית-ספר יהודי והיה גבאי בבית הכנסת, שבו גם נהג לדרוש. טרם בואנו ארצה, ב- 1950, דאג להעלות לארץ קודם כל את עניי הקהילה. אבי התמצא במספר רב של שפות, ובמיוחד בספרות, הגות, ושירה תורכית ופרסית. בין היתר כתב פרקי רפואה כללית ורפואת שיניים בפרסית ותורכית. בעלותנו ארצה גרט בירושלים מול חומות העיר העתיקה, וב- 1965 עברה המשפחה, מלבדי, לתל אביב. שם המשיך אבי לעסוק ברפואת שיניים עד שנותיו האחרונות, ושימש ראש בית הכנסת לעולי אורמיה "שערי ציון"¹. עד לפטירתו בגבורות בתשי"ן 1990 במיתת חטף.

* דמות בולטת נוספת מצאצאי שושלת "הנרות המזרחיות" היה הרב החזן המנוח סולומון מזרחי בן ירושלים, שייסד בשנת ה- 20 מרכז רוחני דתי גדול בלוס אנג'לס לעולי רודוס, בשם "אוהל אברהם". היה נערץ מאוד, כתב מאמרים רבים בלאדינו על חכמי הספרדים, נטמן בהר הזיתים.

עץ שושלת משפחת אפלטוני לבית מזרחי - "הנרות המזרחיות הירושלמיות" ס"ט

כתב: שמעון אפלטוני

בנות

בנים נוספים

הקשר הישיר

שמות

שם דו-משמעותי

מטילדה טג'ר

ג'אמילה (Jamila - לפעמים Djamilia) הינו שם של אשה בערבית שפרושו: יפה. הוא היה נפוץ בין גולי ספרד בתפוצותיהם השונות, ממרוקו ועד לבולגריה. יש לו מקבילים כגון: יפה (Yafa) בעברית בת זמננו, בלה (Bella) ממוצא לטיני, הרמוזה (Hermosa) בספרדית, שיינה (Scheine), באידיש בשימוש אצל האשכנזים. לשלושת האחרונים יש נגזרות אחדות.

אבל לשם ג'אמילה ניתנה משמעות נוספת: בציפיה להולדת בן אחרי לידת הבת השלישית או הרביעית, יהודי מרוקו קראו לתינוקת זאת ג'אמילה. הם פירשו השם כך: ג'א=בא בערבית ומילה=ברית מילה בעברית. דהיינו, לשים קץ להולדת בנות. עכשיו יבואו בנים!

ביבליוגרפיה:

1. Gorr, Shmuel: Jewish Personal Names. Teaneck, N.J., Avotaynu, 1992. p.112
2. Laredo, Abraham: Les Noms des Juifs du Maroc. Madrid, 1978. p.1161.

חברים, הנכם מוזמנים לשלוח כתבות למדור זה

משולחן העבודה של חברינו

בניית עץ משפחתי

עפר דדורי

שרות עיבודים ממוכנים

היבט אישי

העניין בעצי משפחה התעורר אצלי לפני שנים רבות וזאת כפי הנראה מהמודעות המשפחתית של חיפוש שורשים. סבי מרדכי סלומון ז"ל היה נכדו של ר' יואל משה סלומון וכמו חלק מבני המשפחה גם אני התעסקתי בציור עצי משפחה והתחקות אחרי עברי. לפני כשנה פנה אלי ד"ר שמחה מנדלבוים, כאחד מבני המשפחה, לצורך אימות נתונים בעת כתיבת ספרו המקיף "עשרה דורות בארץ ישראל". בהמהלך השיחה התברר לי כי קיימת בעיה לגבי יצירת אינדקס לספר שכתב ושמתתי להעמיד לרשותו את ניסיוני בנושא ולייצר אינדקס לספר בצורה ממוחשבת. בשנת 1987, במסגרת עבודתי בשע"ם, עלה הצורך לספק למשתמשי מערכת שע"ם (שרות עיבודים ממוכנים) מידע על עצי משפחה לכלל האוכלוסייה במדינה לצורך עבודת אגפי המסים. בניית עץ משפחתי לאומי (שמספר הישויות בו גדול ביותר, ונספר במיליונים), בשונה מעץ משפחתי למשפחה אחת שבו התעסקתי עד אז, היוותה בעיה וחייבה חשיבה ותכנון המתאימים לטיפול בעץ משפחתי בסדר גודל כזה. המאמר יתאר את מבנה העץ המשפחתי הלאומי, את דרך תכנונו והקמתו וכן את השירותים שניתן לקבל ממנו.

המידע המוצג במערכת זמין למשתמשים (עובדי אגפי המסים) לצורך עבודתם, אך אינו פתוח למחקר פרטי. עפ"י חוק (מרשם האוכלוסין והגנת הפרטיות) אדם זכאי לקבל מידע לגבי עצמו אך לא לגבי אנשים אחרים (להוציא שם וכתובת). לפיכך עץ המשפחה שפותח במערכת אינו פתוח לשימוש כלל האוכלוסייה עפ"י התנאים המגבילים הקיימים היום.

מבוא

עץ משפחה הוא האמצעי הטכני-גראפי לתיאור מערכת הקשרים בין בני אדם מאותה משפחה. אנו מבחינים בין שני סוגים עיקריים של עצי משפחה: "לוח אבות": לצד האדם הנחקר רושמים את שמות הוריו מעל כל הורה רושמים את הוריו של ההורה וכן הלאה. מקובל לבנות לוחות כאלה עד לדור חמישי סה"כ 16 אבות (8 בדור החמישי מעל הנבדק). לוח צאצאים: מתחת האדם הנחקר (ובן זוגו) רושמים את צאצאיהם מדור ראשון (כולל בני הזוג) ומתחתם רושמים את צאצאי צאצאיהם וכן הלאה. אין הגבלה ברישום והמגבלה היחידה היא יכולת בירור ואיסוף הנתונים של כלל הצאצאים. מקובל לצייר עצי משפחה במתכונת היררכית המאפשרת לראות את הדורות השונים. מדרך ההצגה הגראפית עצי המשפחה בנויים לרוב והם מכילים את הישויות השונות באותה המשפחה כאשר מקובל לסמן את הדורות השונים בגבהים שונים. עצי המשפחה יכולים להכיל נתונים שונים לגבי כל ישות המופיעה בהם כמו: שם הישות, מספר מזהה, סימון פטירה, שנת פטירה ועוד כאשר ברוב המקרים נעדיף להציג פרטים נוספים על כל ישות וישות במסגרת צדדית וזאת על מנת לשמור על התמונה הכללית של העץ.

עפ"י חוקי מס ההכנסה אדם וכן רכושו נמדדים בהקשר של התא המשפחתי אליו הוא משתייך. כדי להקל על משתמשי המערכת עלה הצורך בבניית עץ משפחתי ממוחשב על כלל אוכלוסיית המדינה אשר יספק את השירותים השונים למשתמש בלי הצורך לבצע עבודת איסוף ומחקר של קשרי המשפחה על כלל האוכלוסייה במדינה.

תכנון העץ המשפחתי

מכיוון שמשתמשי המערכת מקבלים את כל השירותים שלהם בצורה ממוחשבת היה ברור שגם שירות זה צריך להינתן בדרך דומה, במיוחד הדבר נכון לגבי מערכת שבה מספר הישויות הוא כה גדול. שתי בעיות מרכזיות עמדו בפני המתכננים ליישום מטרה זו.

א. בניית מודל מתאים אשר יאפשר בניית קשרי המשפחה המתאימים כשהוא מתבסס על המידע הקיים במרשם התושבים.

ב. אופן הצגת העץ בצורה ברורה ונוחה למשתמש (משתמשי המערכת אינם מומחים לגניאלוגיה).

בניית מודל לקשרי משפחה

מכיוון שעץ משפחתי לאומי אינו יכול להתבסס על הזנה ידנית של חוקרים הן משיקולי כמות והן משיקולי אמינות הנתונים, היה צורך לבנות מודל אשר ייצר את הקשרים הנחוצים וזאת בהתבסס על המידע הקיים במרשם התושבים. לצד נתונים אישיים שונים הקיימים במערכת זו הכוללים: מספר זהות האדם, מספר זהות בן הזוג, מספר זהות האב ומספר זהות האם. בהתבסס על 4 נתונים אילו בלבד נבנה מודל המאפשר בניית עץ משפחתי מלא, כאשר במרכז העץ נמצאים ההורים (על בסיס מספר הזהות של האדם הנחקר ובן זוגו), בתחתית העץ נמצאים ילדיהם (על בסיס מספר הזהות של האדם הנחקר ובן זוגו), בתחתית העץ נמצאים ילדיהם (על בסיס מספר הזהות של האב והאם הרשומה אצל כל אחד מהם) ובראש העץ נמצאים הסבא והסבתא (על בסיס מספר הזהות של האב והאם של האדם במרכז העץ). לצד האדם הנחקר ובן זוגו מוצגים האחים כאשר אחים בעץ המשפחתי הם כל אותם בני אדם אשר יש להם אב ואם משותפים.

אופן הצגת העץ

כדי לאפשר הצגה ברורה ונוחה למשתמש הוחלט על הצגה גראפית ולא טקסטואלית. המטרה היתה להציג במסך מתשב אחד את המשפחה כולה בצורה גראפית וברורה מבלי שיהיה צורך לגלוש למסכים

נוספים המשבשים את התמונה הכללית. אחת הבעיות היתה כיצד לטפל במקרים החריגים בקשרי משפחה של גירושים, נישואים מחדש וכו' אשר צריכים להיות מטופלים, אך לא מסרבליים את כלל המידע. כדי לא להעמיס נתונים על מסך המחשב הוחלט לאחר התלבטויות רבות על מספר עקרונות אשר בפועל קבעו את צורך הצגת הנתונים:

1. מסך מחשב אחד יכול שלושה דורות בעץ המשפחתי.
2. במרכז המסך ימוקם האדם שעליו נעשתה השאילתא כאשר לצידו יוצג בן זוגו. מתחתיהם יוצגו ילדיהם כאשר מעליהם יוצגו הוריו ולצדו אחיו.
3. תינתן האפשרות לבנות בצורה דינמית לכל אחד מבני האדם במסך עץ משפחתי חדש.
4. המידע שיוצג במסך הראשון של העץ יכלול הצגה ויזואלית של הקשרים, שם משפחה ופרטי לגורם המרכזי והוריו ושמות פרטיים בלבד לשאר הגורמים המוצגים בעץ (ילדים ואחים), בנוסף יוצג סימן מוסכם לנפטרים.
5. תינתן אפשרות פשוטה לקבלת מידע נוסף על כל גורם בעץ בשלוש רמות פירוט. רמה מצומצמת ראשונית הכוללת שם מלא, תאריך לידה ומצב משפחתי. רמה שנייה הכוללת פרטים אישיים מלאים ורמה שלישית מפורטת יותר, למשל כתובת.
6. העץ ייבנה דינמית לכל גודל משפחה פוטנציאלי, כך שיהיה מאורגן מבחינה גראפית הן למשפחה בת 3 ילדים והן למשפחה בת 15 ילדים בהתאמה.

בפועל נעשה שילוב בין לוח האבות ללוח הצאצאים. בגלל הדינמיות ביצירת העץ ניתן לקבל בכל רגע נתון את צורת ההצגה הנחוצה הן של דורות האבות מעל הנחקר והן את דורות הצאצאים הכול בהתאם לצורך.

הקמת העץ המשפחתי

העץ עצמו נבנה בצורה מקוונת ע"י תוכנה שפותחה לעניין. במהלך פיתוח התוכנה היה צורך לתת מענה לבעיות שונות אשר היו קשורות בעיקר לנתונים במערכת. ראשית לא כל נתונים הנלווים למספר זהות של אדם קיימים בכל האוכלוסייה. לדוגמא מספר הזהות של האב לאנשים מאוד מבוגרים לא תמיד מלא. העדר נתון זה משפיע על היכולת לתת עץ מלא גם כאשר ההורים נמצאים במערכת מרשם התושבים, אך אין גישה מחשבת אליהם. כפי שהוסבר במהלך התכנון "אחים" של אדם מוצגים בהתבסס על המידע של מספרי זהות אב ואם משותפים. גם במצב זה כאשר מידע זה אינו שלם לא ניתן להציג אחים לאדם אף שיש לו בפועל אחים. בעיה אחרת התייחסה למצבים שונים אשר מתקיימים בתוך המשפחה, כמו גירושין, נישואים מחדש וכו'. הקו המנחה לפתרון בעיה זו היה ההחלטה על הצגת עץ משפחתי המבוסס על ההורים הביולוגיים של אדם. משמעות ההחלטה היתה שההצגה הראשונית של העץ תתבסס על הוריו הביולוגיים של אדם גם אם הם אינם נשואים בעת הצגת העץ. ניתנת כמובן האפשרות לקבל את המידע לגבי בני הזוג הנוכחיים.

פיתוח התוכנה ארך מספר חודשים והיא שוחררה לשימוש המשתמשים בתחילת שנת 1987.

השירותים הניתנים ממערכת: משפחתיך

המערכת מאפשרת לאתר אדם (תושב המדינה) ולייצר עבורו בתוך שניות עץ משפחתי גראפי הכולל מידע בשלושה דורות ומתייחס אליו, אל אחיו ואל בן זוגו כדור אחד, אל הוריו כדור שני ואל ילדיו כדור שלישי. המערכת מאפשרת "לטייל" בין הדורות בלחיצת כפתור. בגלל גיל המדינה ורישומי האוכלוסין, ברוב המקרים לא ניתן לקבל בשלב זה מידע מעבר לחמשה דורות (מצב זה ישתנה כמובן עם השנים). המערכת מאפשרת לקבל תמצית נתונים בשלוש רמות של פירוט על כל גורם במערכת. בגלל הדינמיות של העץ מאפשרת התוכנה "לטייל" בקשרי משפחה של כלל התושבים במדינה ולאחר גם קשרים רחוקים, לדוגמא התוכנה מאפשרת לאתר אדם מסוים ולקבל את העץ המשפחתי שלו הכולל גם את אחיו. בלחיצת כפתור ניתן לייצר עץ חדש כאשר אחד האחים הוא במרכז, בעץ חדש זה מוצג בן זוגו של האב אשר ממנו ניתן לנווט למשפחת בן הזוג וכן הלאה הכולל בצורה גראפית על המסך. אפשרות הניווט בתוך עץ זה היא המאפשרת לקבל בפועל עץ משפחתי לאומי של כלל תושבי

המדינה. גידול האוכלוסייה במדינה מטופל בצורה "שקופה" במערכת כאשר המודל שעליו היא מבוססת מתקיים גם כאשר האוכלוסייה גדלה ללא כל הפרעה וללא צורך בטיפול מיוחד.

סיכום

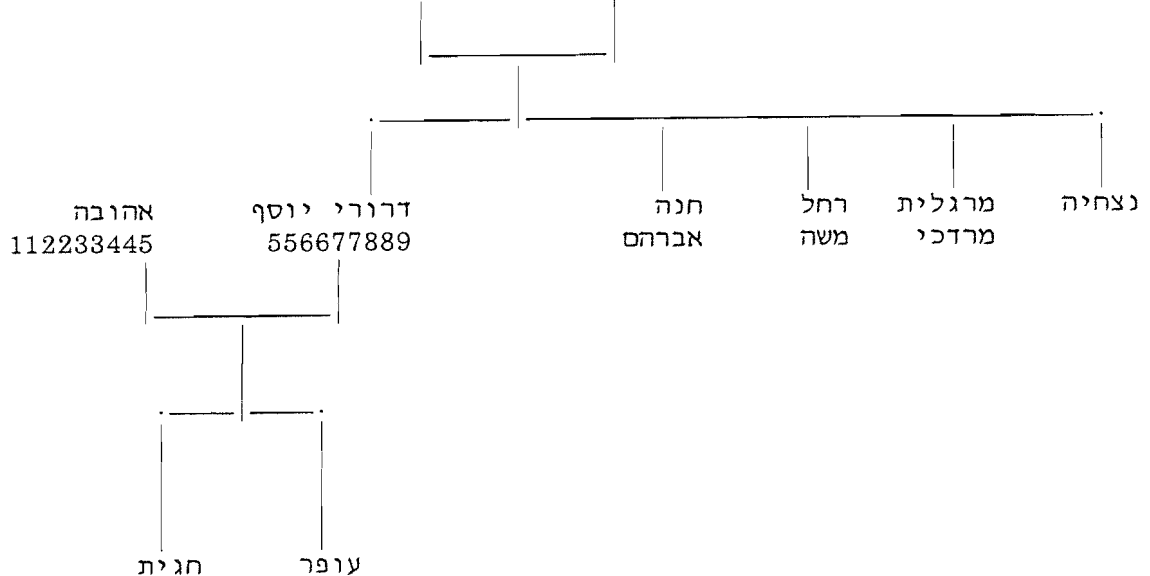
התמודדות עם עץ משפחתי לאומי היא מעניינת ביותר. השוני העיקרי בתכנון ופיתוח עץ כזה לעומת מערכות עצי משפחה רגילות הוא בשני נושאים. ראשית הטיפול בגודל, לעומת עצי משפחה של אלפי אנשים הנחשבים עצים גדולים במחקר הגניאלוגי העץ המשפחתי הלאומי מטפל במספר מיליונים של בני אדם. שנית המידע עליו מתבסס העץ אינו בשליטת המשתמש או החוקר ועל כן היה צורך בפיתוח מודל מתאים ליצירת קשרי המשפחה בהתבסס על נתונים קיימים. מאז ועד היום עברה המערכת שיפורים שונים אך בעיקרה היא ממשיכה לתת אותם השירותים שלהם יועדה ובהצלחה רבה. לצד תוכנה זו פותח עם הזמן כלי עזר נוסף המהווה עץ משפחתי מקוצר. העץ המקוצר הוא "חלון" מידע המכיל את שם הנחקר ושמותיהם של הוריו, בן זוגו וילדיו. כלי עזר זה נותן שרותי עץ משפחה למערכות מידע נוספות אשר נזקקות לשרות זה.

ניתן כמובן "להלביש" את התוכנה על מרשמי תושבים של מדינות אחרות או קבוצות אוכלוסייה גדולות הכוללות את אותם ארבע נתוני יסוד (מספר זהות אדם, בן זוג, אביו ואמו) ולייצר באמצעותה עצי משפחה לאומיים גם למדינות שמספר תושביהן גדול בהרבה מתושבי המדינה.

*ראה שרשרת הדורות כרך ט' מספרים 1,2.

דוגמא

שם: דרורי יוסף נשוי <=
 שע"מ/מאגר מידע/עץ-משפחתי
 ת.ז.: 556677889 ת.לידה: XX/XX ילדים במשפ': 02
 ע"י: דרורי עופר C20T
 12/11/95 * סימול נפטר
 * יפה * אין מידע
 000088776 על אב

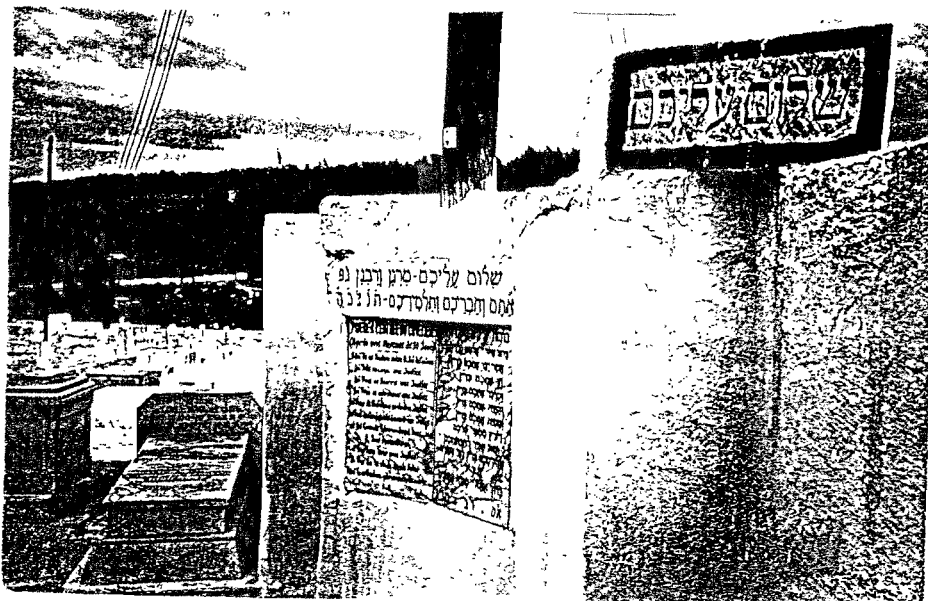
פרטים-נוספים: PF2 הפעלה-נוספת: PF3 שינוי-בסיס-העץ: PF4 TMC: PF6 MALL: PF9

טיולי "שורשים" מטילדה טג'ר

ב-1987 נסענו, בעלי ואני לסופיה בירת בולגריה, עיר הולדתו של בעלי. הוא חזר לשם אחרי ארבעים שנה. ההתרגשות ליוותה אותנו בכל אתר ואתר שביקרנו בו: בגינה הזאת הוא שיחק בהיותו ילד. אפילו גזע העץ הענק שממנו נהג לקפוץ, היה שם. בביי"הס התיכון הזה הוא למד. עכשיו זו הפקולטה למתמטיקה. דברים השתנו במשך תקופה כה ארוכה! וכאן גר הסבא שלו. כל הבנין היה שייך לו. הכל מוזנח, מלוכלך. אבל שתי דלתות הברזל של הכניסה עדיין נושאות את האותיות BL מעוטרות (בכור לוי). עדות אילמת לעבר מפואר. בקירבת מקום נמצא בית הכנסת שהיה בין היפים באירופה. כל החלל מחוזק בפיגומים חלודים. סיפרו לנו שמתכוונים לשפץ. מתי? איש לא ידע לענות. הקהילה היהודית הקטנה מאד מתקבצת בחגים בחדר סמוך. הרגשת עזובה ואמללות גם יחד. בוקר אחד נסענו לבית הקברות לפקוד את קברו של הסבא בכור לוי. קיים משרד של הקהילה, אך איש אינו יודע את שעות הפתיחה. גיונגל של שיחים בגובה של שני מטרים ויותר התפשט על רוב החלקות. אבל הצמחיה העבותה הזאת לא הצליחה להסתיר את המצבות השבורות, המנופצות או השקועות. בתוהו ובוהו הזה לא מצאנו את המצבה של הסבא. הזנחה, עזובה, תיסכול, עוגמת נפש.

השנה, בשנת 1995, החלטנו לבקר במרוקו, ארץ הולדתנו. פסח הינו מועד מתאים לקבץ את כל המשפחה בבית של בן דוד ברגאט, בירת מרוקו, שהוא עדין קשור למקום. ישבנו שלושים וששה איש מסביב לשולחן הסדר. ארבעה, דורות. עצם הפגישה עם כל הקרובים היתה מהנה במיוחד.

אחרי ארבעים וחמש שנה, מצאתי בקלות את ביה"ס התיכון בו למדתי בעיר מקנס (Meknes). המקום נשאר כפי שזכרתי אותו. התרגשתי מאד גם בביקורי בבית בו גרנו. לאחר כמה הסברים, הדייר הנוכחי הרשה לנו להכנס. מלבד הריהוט השונה הכל עמד במקומו. ראיתי שוב את האריחים הצבעוניים שמקשטים את קירות הפטיו הרחב. משם, המשכנו אל ביי"הס אליאנס בו לימדו הורי. כיום זהו ביי"ס ממלכתי מרוקאי, בו כבר לא לומדים ילדים יהודיים אלא ערביים. המקום שמור היטב ובלי מאמץ יכולתי להזכר בימים עברו. משם פנינו לבית הקברות הקרוב מאד. ליבי היה מלא חששות כבדים. האם סיפור סופיה יחזור על עצמו? מצאנו את האתר סגור. ילדים אמרו לנו לדפוק על שער הברזל. השומר בפנים ואכן הוא פתח לנו. לא האמנו למראה עינינו. כשלושים וחמש שנה עבר ומאז היהודי האחרון עזב את העיר. "בית החיים", כפי שכתוב על הדלת, מוחזק בצורה מדהימה. שדירת ברושים שגזעיהם מסוידים בלבן, משני צידיה קברות עתיקים וחדשים יותר. המצבות עומדות שורות שורות. רגשות מעורבים: הפתעה כל כך נעימה, סיפוק ואפילו גאווה. הסתבר שבתי קברות יהודיים רבים ברחבי מרוקו מתוחזקים בצורה סבירה ביותר, כי ותיקי הקהילות השוהים בכל רחבי העולם דאגו לאסוף תרומות לשימור ולתחזוקה שוטפת. על אף העובדה שאין משרד, מצאתי את קבר סבי, אב אבי, שנפטר ב-1949 אחרי שעלינו ארצה. התרגשותי הגיעה לשיא תדש כאשר שלושת ילדיי, הצברים, מילאו את שקעי האותיות בשיש השחור באדמה הצהובה האופיינית למקנס, וקראו בקול את הכתובת העברית.

הכניסה
לבית הקברות
היהודי בפיז.

The entrance
to the Jewish
Cemetery in Fez

בסוף הקיץ הזה החלטנו לסגור מעגל. בעלי ואני נסענו לספרד, ארץ שורשינו המשותפים. כשהגענו לחודריה (Juderia) של קורדובה בה כיכר יהודה הלוי, פסל הרמב"ם ובית כנסת עתיק, או אל בית הכנסת Sinagoga del Transito בטולדו, היתה לנו הרגשה מוזרה שלמעשה אנחנו בבית. דיברנו בחופשיות בלאדינו, שפת אבותינו, שפתם העתיקה של הספרדים, והם הבינו אותנו. מאכלים מסוימים נשמרו היטב אחרי חמש מאות שנה במטבח היהודי-מרוקאי או היהודי - בולגרי. מצאנו אין ספור קישוטים בצורת מגן - דוד על הבתים ועל הגדרות. על קיר חיצוני של מינזר, "גילינו" כתובת שפינתיה עוטרו במגני-דוד ובתוכם צלב! אפילו הפרצופים של המבוגרים, גברים כנשים, הזכירו לנו את הדודים, הדודות או השכנים שלנו. דמיון מפליא. לאורך נסיעתנו נתקלנו בערים, עיירות וכפרים Alcalá, Pinto, Cuenca, Valero, Cordoba, Leon, Toledo, ועוד רבים ששמותיהם כשמות משפחת יהודיים מוכרים.

לאחר שלושת המסעות האלה רגשות הנוסטלגיה שלנו אל ארצות שורשינו הגיעו בהחלט על סיפוקם.

הרפתקאה לתוך ההסטוריה אדוארד איזקס, אנגליה

באחת ההזדמנויות הרבות בביקורנו בבית בת דודה בתל אביב הורדתי מהמדף מתוך הרגל אינציקלופדיה יהודית בכרך אחד (The Universal Jewish Encyclopaedia, New York), שלא הכרתיה מקודם. באופן אוטומטי דפדפתי בה כדי לבדוק אם דיווחו בצורה נכונה על סבי-רבה המפורסם רבי אריה לב ברנט (Barnett), אבל עיני נתפסה על ידי הערך של נתן ברנט שכלל גם צילום של פסלו לפני בית העירייה בפטרסון (Paterson NY).

סיפורו היה מרתק, אבל אותי עניינה בעיקר השורה האחרונה שציינה שהוא היה הגיס של שר בנימין סמואל פיליפס, ראש העיר של לונדון ב-1866, שהוא בן דוד מדרגה ראשונה של סב-רבה.

הוא היה מנהיג עירוני ופילנתרופ שנולד בסט. מישל, גרמניה ונפטר בפטרסון, ניו ג'רסי ב-1927. בגיל אחד עשרה הוא הובא על ידי הוריו לארה"ב והוכנס לעבודה במתפרה קטנה, שפתח אביו ברובע היהודי במזרח ניו יורק. בערבים בגמר העבודה הוא למד בבית ספר. בגיל 14 ב-1852 הוא ניתק את הקשרים עם משפחתו ויצא לקליפורניה לחפש זהב, כשבדרכו מכר נרות למחייתו. שם התעשר מרוכלות, איבד את כספו במשחקי מזל, שוב התעשר וחזר לניו יורק ב-1856 ועסק בתעשיית בגדים.

הוא עבר לפטרסון ב-1858 בהרחיבו את עסקיו. הזמנה לאספקת מדים לצבא במלחמת האזרחים אפשרה לו להגיע לרכוש ניכר. ב-1878 הוא פנה לעסקי דלא ניידים ולבניית בתי חרושת גדולים. מפעלי ברנט בפטרסון נחשבו לדוגמה מוצלחת בתחום זה.

במשך כל הזמן הוא היה מעורב בענייני העיר. בין השנים 1883 ו-1891 הוא כיהן כראש העיר פטרסון ובמשך זמן רב הוא שימש בוועדות ביקורת פיננסיות רבות. את משכורתו הוא חילק בין מוסדות צדקה מקומיים.

באוקטובר 1925 הוקם פסל מפואר של נתן ברנט ליד הפסלים של ג.א. הוברט, סגן נשיא ארה"ב ואלכסנדר המילטון, מייסד פטרסון. הוא היהודי הראשון שכוונו על ידי פסל עוד בחייו.

כפילנתרופ הוא תרם למעלה ממיליון דולר למוסדות צדקה בפטרסון. הוא ייסד את בית הכנסת של קהילת בני ישורון, את ביה"ס היהודי, את בית החולים היהודי ואת בית האבות.

סיפור זה תמיד ריתק אותי וזכיתי לחוויה כשביקרתי לא מזמן בפטרסון. בעזרת ראש העיר נפגשתי עם שני אזרחים ותיקים בעיר שסייעו לי רבות. ביקרנו במפלים, הדומים למפלי ניאגרה במיניאטורה, שהיו מקור הכוח והפכו את פטרסון לעיר המתועשת הראשונה בניו ג'רסי. כמו כן ביקרנו בככר העיר וראינו את הפסל וסעדנו בבית החולים על שם נתן ברנט ארוחת צהריים כשרה, כי במגילת היסוד של המוסד נקבע תנאי שהאוכל צריך להיות כשר. כלל זה נשמר עד היום למרות שבית החולים גדל מאד. המשגיח המכהן במקום בשלושים השנים האחרונות אישר זאת.

נשיא בית החולים סיפק לנו את השמות ואת הכתובות של בני המשפחה המשתייכים לחבר הנאמנים. עוד באותו ערב בניו יורק הצלחתי להתקשר עם בן המשפחה המעוניין מאד בתולדות המשפחה ועצמו בעל ידע נוסף. וכך מתפתח קשר נוסף בשרשרת המשפחה המתרחבת.

בעיות לשוניות במחקר גניאלוגי ראובן נפתלי

מספר בעיות לשוניות עומדות בפני כל אדם העורך מחקר גניאלוגי. לדוגמא מהם המונחים והנושאים שעליהם לחפש בארכיונים או ספריות, או כיצד מפענחים חומר שנמצא, וכתוב בשפה העברית שאינו בשימוש יום יומי. במאמר הנוכחי אנסה להציג כמה מהם.

מונחים שבשימוש מחקר גניאלוגי

עיון בכרטסות בספריות ובארכיונים או חיפוש בקטלוג ממוחשב תחת הערכים שברשימה יביא בד"כ לרשימת ספרים ומאמרים שבהם ישנו חומר גניאלוגי. יש לזכור כי הרישום יכול להופיע בצורת כתיב חסר (מפקד, קהלה) או כתיב מלא (מיפקד, קהילה). חלק מהמונחים "הגניאלוגיים" הם למעשה מונחים שבשימוש ארכיונים וניתן להעזר במילון למונחי ארכיונות.

ספרות רבנית	אישורי קבורה
ספרי "מי ומי" (Who's Who)	ביוגרפיות
ספרי יזכור	בתי עלמין
ספרי קהלה	בתי קברות
עצי משפחה	גנאלוגיה (גניאלוגיה)
פנקסי חברה קדישא	דמוגרפיה
פנקסי קהילה	הסטוריה משפחתית
קהילות יהודיות	חברה קדישא
שורשים משפחתיים	חקר משפחות
שמות משפחה	יהדות...
תודלות משפחות	יוחס
תולדות קהלת...	יוחסין
תעודות התאזרחות	כתובות
תעודות לידה	מגילות יוחסין
תעודות נישואין	מפקדי אוכלוסין
תעודות פטירה	מצבות

הערות:

1. כאשר ישנו מונח בצורת יש להכניס את שם המקום לדוגמא ליטא.
2. רצוי לחפש חומר ישירות גם תחת שם הישוב או הארץ המבוקשת.

בבליוגרפיה נבחרת:

ממאמרים בכתבי עת:

1. קול קליבלנד : The Cleveland Kol, VOL 3 No.8 June 1989, (pages 13-14).
2. אבותינו : Glossary of non-English Words appearing in AVOTAYNU.
3. שמות : Shemot - Glossary.

במספר המחברות כתבי העת הני"ל המופיעים באנגלית תופיע רשימה קצרה של המילים הלא אנגליות עם הכתיב הפונאטי באנגלית ופירוש המילה או הביטוי ספרים.

ספרים

4. אמדור - זאק

בעמוד 227 בפרק Glossary (באור מילים) מתוך

A Guide to Jewish Genealogical Research in Israel. Sallyan Amdur-Sack and the Israel Genealogical Society (Avoyaynu, Inc. P.O.Box Teaneck, NJ 0766 U.S.A.).

5. מילון למונחי ארכיונות (הוצא לאור מטעם האיגוד הארכיוני לישראל, ירושלים תשנ"ג 1993).

המילון מפרט מילים ומושגים שבשימוש ארכיונים. הוא כולל לא רק את המונח בעברית אלא גם מונחים מקבילים באנגלית, צרפתית, גרמנית, ספרדית ושפות נוספות.

6. אנציקלופדיה : הערך גנאלוגיה, כרך 10, עמ' 968-977.

עברית : הערך יוחסין, כרך 19, עמ' 358-363.

קיצורים וראשי תיבות שבשימוש במחקר גניאלוגי

הספרות התורנית-רבנית מצד אחד והרישום על גבי מצבות מצד שני כוללים קיצורים רבים הרשומים בראשי תיבות (ר"ת) או נוטריקון (יונית, לטינית שמשמעו: כתיבה קצרה ומצומצמת). "ראשי תיבות אלה, בדומה לעגת חיילי צה"ל, הפכו לשפה מיוחדת, זרה לרבים". דבריו של מירון בנבנישתי בעמוד 63 של ספרו (3) משקפים בצורה יפה את הבעיה. גם אדם שיש לו ידיעה טובה בעברית מודרנית וחילונית לא תמיד מסוגל לפענח פרק בספר הזן בתולדות משפחה רבנית. אדמו"ר (אדונו מורנו ורבינו) או שליטי"א (שיחיה לאורך ימים טובים אמן) מוכרים לרב האנשים. מכתב המתחיל ב ניי (נרו יאיר) דורש אולי פיענוח. גם על גבי מצבות ישנם קיצורים מסובכים יותר מאשר השנים הנפוצים, פ"נ (פה נקבר) או תנצב"ה (תהי נשמתו צרורה בצרור החיים). שימוש נרחב בראשי תיבות נעשה בשמות אנשים. רש"י הינו הקיצור לר' שלמה יצחקי. אולם ישנם מאות ראשי תיבות לחכמים שונים, בתלקס אף אותם ראשי תיבות לאנשים שונים.

בספרים הבאים ניתן להעזר בפיענוח ראשי תיבות וקיצורים.

בבילוגרפיה נבחרת:

1. אשכנזי : שמואל אשכנזי, מפענח נעלמים. (הוצאת שילא, ירושלים תשכ"ט 1969)
2. אשכנזי, ירדן : שמואל אשכנזי, דב ירדן. אוצר ראשי תבות. (הוצאת ראובן מס, ירושלים תשכ"ה 1965).
3. בנבנישתי : מירון בנבנישתי, עיר המנוחות. (בית הוצאה כתר, ירושלים 1990) עמוד 63.
4. גרייבסקי : פנתס בן צבי גרייבסקי, מגנזי קדם (תעודות ומקורות מתוך כתבי פנתס בן צבי גרייבסקי ערך יצחק בק). (יד יצחק בן צבי, ירושלים תשל"ז) נספח ו' - לוח ראשי תיבות וקיצורים עמ' 146-148).
5. היילפרין : מאיר הלפרין, הנוטריקון,, הסמנים וכנוים (הוצאה שניה, בהוצאת ספרים דרום, ירושלים תר"ץ).
6. מלמד : א.ד. מלמד, קיבוץ ראשי תיבות וקיצורים. (הוצאת ספריית - אחים גיטלר, תל-אביב שנת התשנ"א לפ"ג).
7. קרול, לינמן : צבי קרול, צדוק לינמן, (ערכו) ספר בית הקברות הישן בתל-אביב (דפוס ספר תל-אביב הת"ש) עמ' XXVI, XXVII.

מקורות מידע

ספרי עזר לחקר הגניאלוגיה של יהודי גרמניה העומדים בחדר הביבליוגרפיה בבית הספרים הלאומי בגבעת רם אסתר רמון

Helpful Reference Books for the Genealogy of Jews in Germany in the Reference Room in the National library at Givat Ram Esther Ramon

1. Biographisches Handbuch der deutschsprachigen Emigration nach 1933. Band I Politik, Wirtschaft, Oeffentliches Leben
K.G.Saur 1980, 872 pp. 922.4.5
2. International Biographical Dictionary of Central European Emigres. The Arts, Sciences and Literature. 2 volumes
K.G. Saur 1983 1336 pp. 922.4.5
3. Gesamtregister (General Index)for the above mentioned books.
in these books you can often find information about the parents, siblings and children too.
בספרים אלה אפשר למצוא לעתים תכופות מידע גם על ההורים, אחים ואחיות והילדים.
4. J.Walk - Kurzbiographien zur Geschichte der Juden 1918-1945. K.G.Saur 1988 452pp.
922.4.3
most entries include a bibliography too.
בנוסף לביוגרפיה הקצרה מופיעה כמעט בכל כרך גם ביבליוגרפיה.
5. Lexicon deutsch-juedischer Autoren. Archiv Bibliographia Judaica.
Band I A-Benc 488pp.
Band II Bend-Bis 474 pp.
G.K.Saur 1993
much information about every author, his family and his publications.
מידע רב על כל מחבר, בני המשפחה והפרסומים שלו.
6. G. R. Heuer - Verzeichnis juedischer Autoren deutscher Sprache. Bibliographia Judaica
3 vol. A-Z
Campus Verlag, Frankfurt 1988 748 pp. 922.4 G7
7. A. Tetzlaff - 2000 Kurzbiographien bedeutender deutschen Juden des 20. Jhd.
Arkania 1982 922.4 G.4
8. List of Displaced German Scholars.
London 1936\7 125+16 pp. 922.4 G7
9. M. Komorowski - Bio-Bibliographisches Verzeichnis juedischer Doktoren im 17. & 18. Jhd.
G.K.Saur 1991 128 pp. 922.4.G7.3
10. D. Stern - Werke von Autoren juedischer Herkunft in deutscher Sprache.
Wien 1967 922.4 G.5
11. S.Kaznelson - Juden im deutschen Kulturbereich.
Juedischer Verlag Berlin 1962 1078 pp. 922.4 G.8

12. R. Straez - Biographisches Handbuch Wuerzburger Juden 1900-1935. Wuerzburg 1989 762 pp. 922.4 G9.8
13. E. Loewenthal - Juden in Preussen. Biographisches Verzeichnis D. Reimer Verlag Berlin 1981 254 pp. 922.4 G.3.5
14. H. Schwab - Chachme Askkenaz
A concise record of life & work of orthodox Jewish scholars in Germany.
London 1964. 131 pp. 922.4 G.4
15. H.O.Schembs - Bibliographie zur Geschichte der Frankfurter Juden 1781-1945 especially the part:PersonenteilÜpp. 365-642 933.54 G2.6
Fft. 1978
16. F.Wiesemann - Bibliographie zur Geschichte der Juden in Bayern.
G.K.Saur 1989 pp.263 933.54.G.4
17. Bibliographie zur Geschichte der Juden in Hessen
Wiesbaden 1992 341pp. 933.54.G.5
18. Deutsches Biographisches Archiv
3 boxes of microfiches
G.K.Saur 1982 920.43 D.8

It contains very much information.

- .19 פנקס קהילות בואריה.
.20 פנקס קהילות וירטמברגתהוהנצולרן ובאדן.
.21 פנקס קהילות הסן
הוצאת יד ושם 933.54 G7.2
ספרים רבים "מי ומי" גם משנים קודמות.

Many books "Who is Who" "Wer ist Wer" also from former years

ספר אחד הקשור ליהודי הונגריה:

One new book for the genealogy of the Jews in Hungary:

A Magyar Emigrans Irodalom Lexikona. Budapest 1990 2 vol.

<u>שעות העבודה</u>	
9.00-15.30	ימי א', ב', ד'
9.00-18.00	ימי ג', ה'

לקט ידיעות
Miscellaneous

הסמינר הבינלאומי החמישי לגניאלוגיה יהודית

הסמינר יתקיים ב- 7-9 ביולי 1997 בפריז.
להלן הפרטים ובקשה להרשמה מוקדמת.

5th International Seminar on Jewish Genealogy
July 7, 8, 9, 1997 - Paris

Dear President,

Cercle de Genealogies Juive will host the next International Seminar sponsored by the AJGS, to be held in Paris in July, 1997. Registration, orientation and welcome will commence on Sunday, July 6. The seminar itself will cover Monday to Wednesday, July 7 to 9. We are keeping it short so as to give our visitors from abroad the opportunity to prolong their stay in Europe, whether for genealogy research or perhaps for vacations.

We would be grateful if you could poll your members about their interest in attending the Seminar, so as to help us plan accomodations and seminar location. Please give us your best estimates, possibly a maximum/minimum range. The more accurate you are, the better we can negotiate prices on your behalf. Thank you in advance.

Your answer should reach us before end of this year.

Cordially

Ernest Kallmann
Seminar coordinator

Address: CGJ, Boite Postael 4042
75161 Paris Cedex 04 France

Preliminary enquiry

Participants requiring hotel accomodation

Seminar participants: 2 per single room (double or twin bed as requested): /

Single room: /

Participants considering arrival prior to July 6 and/or departure from hotel later than July 10, same preferential rate applicable: /

Non-participants accompanying, assumed to share double room with participant: /

Participants requiring no hotel accomodation: /

המעונינים להירשם מתבקשים להתקשר עם אסתר רמון.

סיורים גניאלוגיים במזרח אירופה

1996 Heritage Trip: Galicia & Lithuania

(Sponsored by Family Research Foundation.)

Call, Fax or Write Today For Reservations!

- Visit Your ancestral town in Poland, Ukraine, Belarus, Latvia, or Lithuania.
 - Research Archives, Vital Records, Historical Institutes. *Myriad records are extant.*
 - Photograph centuries-old archives, religious sites, cemeteries, synagogues and churches.
 - Seek out unknown relatives, people who may recall your pre-war family members.
 - Sightseeing, visits to Auschwitz, Treblinka, other camps and their Archives.
 - First Class Hotels (double occupancy) all Breakfasts, some dinners included.
 - "Best accommodations available" in small towns and villages.
 - Modern, Comfortable, Toilet-Equipped, Air-Conditioned Tour Buses.
 - Private Limousines and Taxis to most of your home towns and villages, *included!*
 - English-speaking guides, our experienced English translators at archives, *included.*
 - Flights on major scheduled airlines; departures from US/Israel/Canada/Australia/etc.
 - All-inclusive Group Rates with *Individually Customized Itineraries to your towns.*
 - Poland-Ukraine tour departs *June 1996*. Lithuania, Latvia, Belarus, Poland tours depart *June and July, 1996*. **BONUS:** Optional trips to "Jerusalem 3,000" and to Israel's unusual sites and archives available for nominal surcharge. Other packages available.
 - Options for early departure, extended stay, trips to Germany, Italy, Ireland, etc.
 - Congenial group of genealogy-minded travellers; share experiences; make new friends; get help with your problems from experienced genealogists.
 - Expected cost as described: 2,450 one country, one week plus; 3,450 two countries, two and a half weeks. Includes round trip tourist air fare from JFK, NY.
 - *A small additional cost may be required if you need to visit off-the-beaten-track towns or villages, or if you request special services or have certain types of individual requirements. But we'll get you there!*
- AVAILABLE SEATS ARE LIMITED. PLEASE CONTACT ORGANIZERS **NOW** FOR MORE INFORMATION ABOUT THIS UNIQUE "ROOTS" TRIP!

Contact:	Allan Mallenbaum Family Research Foundation, Box 24 Plainville, NY 11803-0024 (516) 349-0425 FAX 516 349-1292	Phyllis Simon 19 Earl Rd. Melville, NY 11747-1313 (516) 673-3568
-----------------	--	---

Travel arrangements by IDEAL TOURS, 56 West 45th Street, NYC. (212) 764-8000 ext. 207, 301, 320, or 328.
Directed by Nachman Elbaum, with more than 36 years of travel services around the world.

המלצות

המלצות על חוקרים למתקרים גניאלוגיים בצ'כיה

Recommendations for Genealogical Researchers in The Czech Rep.

אבקש להמליץ באמצעותכם בפני החברים על שני חוקרים בצ'כיה, שהסתייעתי בהם רבות, ושיש לי רק שבחים על עבודתם. גם שכרם היה סביר בהחלט.

1. למחקרים בפראג (בארכיון המרכזי, במוזיאון היהודי, ועוד):

Mr. Eugene Stein, Postovska 3, Praha 9, 190 00, Czech Republic
מנסיוני, תוצאות עבודתו טובות וזולות מפניה ישירה לארכיון.

2. למחקרים בארכיונים ובמקומות אחרים שמחוץ לפראג (ובמיוחד במורביה ובצפון - מזרח בוהמיה):
Mr. Jiri Asanec, I.P. Pavlova 26, 779 00 Olomouc, Czech Republic
הוא אינו מתמחה בגניאלוגיה יהודית, אולם הוא בעל היכרות מעולה עם המקורות המקומיים, כגון הארכיונים המקומיים, משרדי הרשויות השונות, וכו.

איתן לדר, רח' אביגיל 2א, חיפה 34674

התכתבות בחברה הגניאלוגית הישראלית

מטילדה טג'ר

זה שנה שלקחתי על עצמי לענות למכתבים המגיעים לחברתנו. השאלות הנשאלות הן כלליות או ספציפיות ומכולן נובע רצון עז לדעת יותר על האבות. מדובר לעתים באנשים שחיו באמצע המאה הקודמת, ולעתים גם באביו או באמו של הכותב. הפונים אלינו הם מארה"ב לרוב ומקצתם מאירופה. נתקבלו גם מכתבים בודדים מספרד ואמריקה הלטינית ומאנשים שביקשו עזרה למצוא את שורשיהם היהודיים (לאחר חמש מאות שנה!).

השתדלתי לתת תשובות ענייניות, אך מדי פעם לא היתה לי שום דרך לתת פיסת אינפורמציה. במטרה להשלים את המלאכה אני מפרסמת להלן רשימה כוללת של שמות המשפחה הנחקרים בלוחי כוכבית ושמות החוקרים (הכתובים) באותיות רגילות. הכתיב הינו כפי שצויין במכתבים.

המעוניינים לקבל מידע מדויק על המשפחות הנ"ל יפנו אלי בכתב. אנא הזכירו את המס' הסידורי הרשום ליד השם המבוקש וצרפו שני בולים.

הכתובת: מטילדה טג'ר
אלרואי ג'5
ירושלים 92108

<u>Family Names</u>	no.	<u>Family Names</u>	no.
Appeldorfer*	2	Marder	13
Bachalar*	19	Markovici*	12
Bales	3	Mehl	17
Bellany	24	Millan	23
Bien	29	Moinester*	21
Blum	31	Nam	6
Bonodo*	21	Namowitz*	6
Brown	30	Nathansohn	35
Carvalho*	11	Oliveira*	11
Castro*	11	Pilpel*	7
Cheshin*	21	Pina*	9
Cohen	7	Portilho*	11
Copisarow*	28	Reichman*	13
Demsky*	21	Ribeiro*	11
Denaple	32	Ritblat*	25
DIAS	11	Rodriguez	12
Eisendorfer*	33	Rosenheim*	2
Elazar	10	Rosenthal*	23
Elbaum*	7	Roszkowski	4
Epsztein*	20	Scheinman*	24
Esswein	14	Scherschewsky	27 31
Feffer*	7	Schonfeld*	16
Feldman	8	Schusheim*	1
Fitleberg	21	Senior*	17

Ganzman*	28	Shapiro*	8
Goldman*	7	Sofer*	21
Gottfried*	4	Sousa*	11
Hermanovsky*	34	Spitzen	34
Hillman*	21	Sternberg	16
Hofschowitz*	6	Stuart	20
Kallish	2	Sweiman*	22
Kikin*	2	Tirado*	26
KImhe*/Qimhi*	30	Valadares*	10
Klein*	13	Wachsman*	18
Kupferschmid	36	Wagner*	29
Kusinitz*	8	Waysbort*	15
Lando	19	Weinberg*	7
Lauterstein*	37	Weiss*/Weisz*	2
Levinson	27	Weizmann*	3
Lopes*	11	Widman*	32
Lubka*	5	Wilenchik*	8
		Yaakobi	37
		Zaks*	7
		Zlotnitzki*	14

The correspondence of the Israel Genealogical Society

Above is an index of the letters we received last year. Names with asterisks are the researched ones and the other names belong to the researchers.

Further information: Mathilde Tagger, 5/3 Alroy St., Jerusalem 92108

<p>מי מכיר ומי יודע Looking for Relatives</p>
--

Fea Rosen, 16915 Edgewater Lane, Huntington, CA 92649. Seeking **Ig'nac (or Hynac) KATZ**, married Helen. Children: Alexander and Moishe. Parents: Maurice and Ilanka. Ig'nac survived the death camp & went to Israel. Born about 1914.

Searching for Avram Yakov Reifer, born c. 1920, Kliszow (near Mielec), Poland. Son of Regina nee Nussbaum and Avram Yakov Reifer. (Father died of influenza six months before son's birth). Regina and son reportedly made aliyah in 1930's. AYR had a "golden voice"; may have become a hazzan.

Renee Steinig,
37 Westcliff Drive, Dix Mills N.Y. 11746

My great-grandparents left Lithuania and arrived in Jerusalem around 1850. They were Neche, daughter of Ariye KATZ, and Yakov HA'COHEN SHERSHEWSKY, son of Yitzchak Ariye HA'COHEN. I'm looking for any information concerning their brothers

and sisters, and their children (all born in RUZHANY, now in Belorussia), particularly Avraham HA'COHEN, and his daughter Sara born in 1838 in Ruzhany, deceased on December 12th 1928 in Jerusalem. Are there still alive descendants in Israel?

From Eve Line BLUM nee CHERCHEVSKY, 26 chemin du Grand Buisson, 25000 BESANCON-FRANCE - Fax: (33)81.53.36.94

ספרים

Sallyann Ander Sack Ph.D.
Israel Genealogical Society
A Guide to Jewish Genealogical Research in Israel
Revised Edition
Avotaynu, 1995 pp.229

מדריך למחקר גניאלוגי בישראל

סוף סוף יצא המדריך הנ"ל והגיע לארץ. ספר זה יהיה לעזר רב לכל גניאלוג בישראל. הוא מפרט על המקורות החשובים הנמצאים ביד ושם, בארכיון הכללי לתולדות העם היהודי, בספרייה הלאומית, בארכיון המדינה, בארכיון הציוני, המדור לחיפוש קרובים. בארכיון היער, ביד בן צבי, במכון ליאו בך, בחברות קדישא ועוד.

דרי סליאן אמדור זק ריכזה את המערכת ורבים מחברינו עבדו במוסדות הנ"ל כדי לעדכן את החומר. בספרייתנו מצוים שלושה עותקים של הספר.

כריכה קשה, 256 עמ'. המחיר \$35 + מע"מ. לחברים 5% הנחה.
אפשר לרכוש את הספר אצל לקסיקום בע"מ. ת.ד. 10053, ירושלים 91100
טלפון: 02-6797730, פקס: 02-6797740.

The book contains information about more than 25 repositories and their holdings and 18 appendices that provide details of key collections at Yad Vashem, CAHJP, the National Library and others.

Price \$35 + tax 5% discount to JGS members
Lexicom POB 10053 Jerusalem 91100
Tel: 02-6797730 Fax: 02-6797740

חוברת מעניינת ניתנה לספרייתנו על ידי חברנו חיים קרן

6 Bericht des
Verbandes juedischer Frauen fuer Kulturarbeit in Palaestina
Berlin 1914

דין וחשבון ששי של איגוד נשים יהודיות עבור פעולה תרבותית בארץ ישראל.
ברלין 1914

בחוברת זו מופיעים מאמרים קצרים בגרמנית על מלאכת התחרה בארץ ישראל, חוות כינרת, בית חולים בחיפה וחשיבות טיפוח הבריאות בארץ ישראל.

לגניאלוגים חשוב לדעת שבחוברת זו יש 67 עמודים הכוללים שמות תורמות בארגונינה, בלגיה, דנמרק, גרמניה (24 עמ'), אנגליה (7 עמ'), צרפת, הולנד, איטליה, קנדה, אוסטריה-הונגריה (8 עמ'), רומניה, רוסיה (8 עמ'), שוויץ, טורקיה, ארה"ב (8 עמ').
הרשימות מסודרות לפי הארצות והערים.

The following article was published in Hebrew in Sharsheret Hadorot Vol. 9, No. 3 Page 20

Those Who Perished in the Land of Assyria.

The Jews of Kurdistan and Zakho by Mordechai Yona. (Published in Hebrew by Mossad Bialik Jerusalem 1989, 144 pages).

Reuven Naftali

In the preface to the book Prof. Noy of the Hebrew University mentions that "Not many Yizkor (Memorial) books are published about Islamic Jewish communities". This book is one of the few. It describes the history of the Jews in Kurdistan and the town of Zakho (now in the autonomous part of North Iraq). It also has a map of the Jewish quarter and the names of the families who lived there before immigrating to Israel between 1949 and 1950. The book includes a list of men who lived there. Only when there were no sons are the names of the daughters noted. At the end of the book there is a short bibliography of works published about the Jews of Kurdistan.

The book was donated to the library by Reuven Naftali.

EMIGRANTEN ADRESSBUCH

A copy of the Original, published Shanghai in 1939, containing a list of Jewish refugees from Austria and Germany.

Replicated and Published in Hong Kong by Old China Hand Press, August 1995, ISBN No. 962-7872-05-9

Format: soft-cover, 4"x6", 160 pages, complete with the original advertisement, plus a new introduction and reviews of current books on the Jews of Shanghai.

Cost: US\$8.00 postpaid* by check payable to: Tess Johnston

Available from: Tess Johnston, 137 Huaihai Zhong Lu, 14-B, Shanghai 200031, CHINA

Note: Surface mail from Shanghai can take weeks or months; we never know. If you wish your book sent by AIR we can do so but it will increase the total price to US\$10.00 for the book, postpaid*.

פרסומים של החברות הגניאלוגיות היהודיות

Cercle de Genealogie Juive

Revue Trimestrielle vol.11 no. 43 automne 1995

ביבליוגרפיה בנושא גניאלוגיה יהודית בארצות האימפריה העתמנית לשעבר-

(Laurence Abensur-Hazan)

רשימת פרסומים זאת מציינת בין השאר באי אלו ספריות בצרפת או בארץ ניתן לקרוא אותם.

היכן הם בניו של יעקב אבן צור - (Philip Abensur)

פיליפ אבן צור חיפש ענף אחד ממשפחתו אשר השתקע בברזיל בסוף המאה ה-19. המחבר מספר כיצד הוא הצליח למצוא את צאצאיו של יעקב, איש שעליו דובר בהתכתבות בין יהושע אבן צור ממנצ'סטר (אנגליה) עם אחיו יצחק אבן צור, הסבא רבא של פיליפ.

כולנו בני דודים (Henri Mayer-Cremieux)

שלושה מחברי החוג הצרפתי לגניאלוגיה יהודית גילו את שורשיהם המשותפים מלפני ארבעה וחמישה דורות. שלושתם צאצאיו של הזוג יצחק ברוך כרמיה (1770-1832) ורחל מיינו (1775).

יהודי איזמיר (תורקיה) (Henri Nahum)

זה סיכום הרצאה שניתנה לפני חברי החוג בה הוצגו תולדות קהילת איזמיר בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20.

בתי קברות יהודיים ברחבי צרפת (Jean-Pierre Bernard)

פרויקט איסוף המידע על בתי קברות ברחבי צרפת נמשך. ישנן שתי רשימות. האחת מדווחת על המצאותם של בתי קברות בכפרים ועיירות, והשניה מציינת את בתי הקברות בהם נרשמו פרטי המצבות.